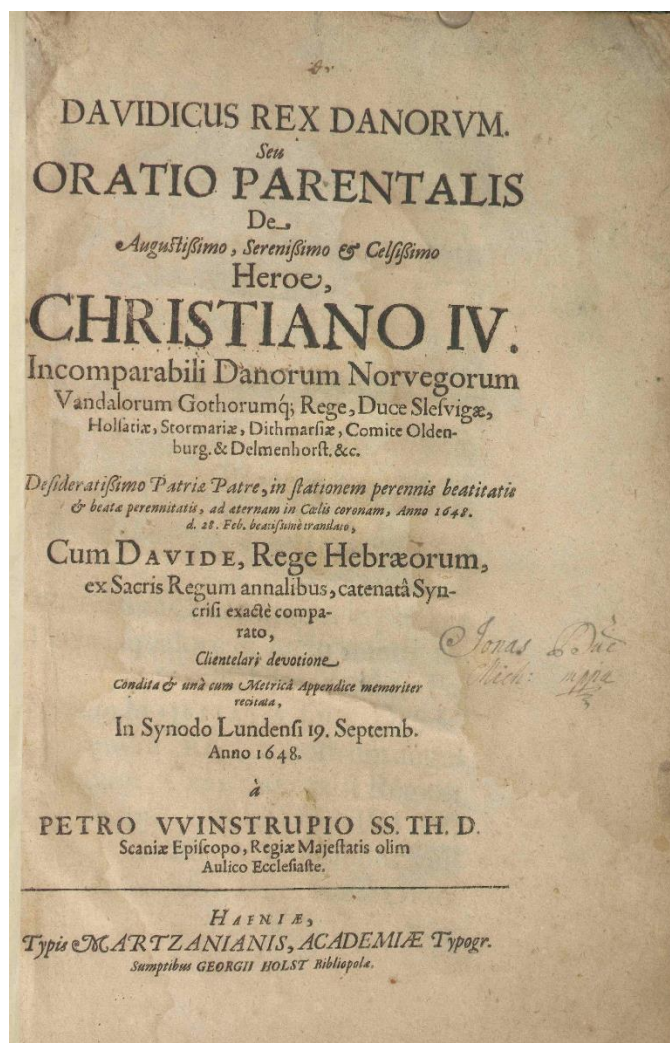

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

DE DANSKES DAVIDSKE KONGE. Eller MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV. De dansk, norske, venders og goters sammenligningsløse konge, hertug af Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, greve af Oldenburg og Delmenhorst, osv. Den dybt savnede landsfader, som på saligste vis blev overført til den evige saligheds og den salige evigheds opholdssted, til den evige krone i himlen, i året 1648, den 28. februar.

Nøjagtigt sammenlignet med DAVID, hebræernes konge, ud fra de hellige Kongebøger i en sammenhængende sammenligning (*syncrisis*).

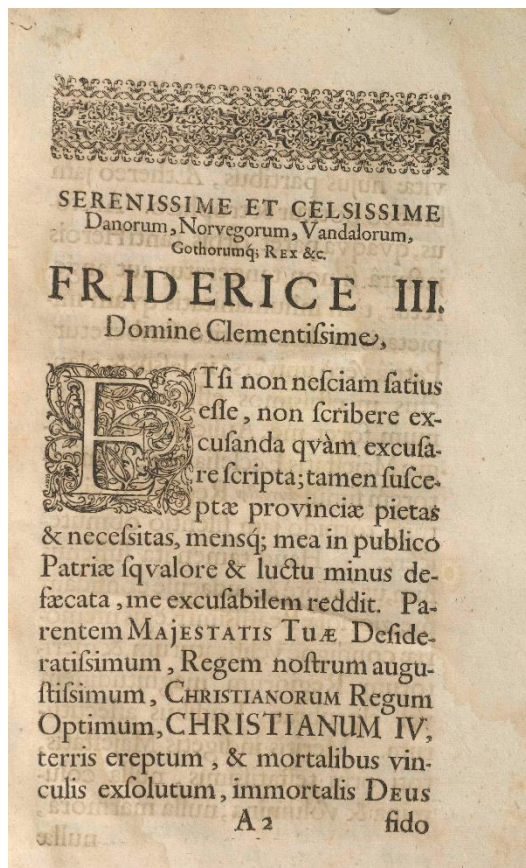
Forfattet med en tro tjeners hengivenhed og fremført efter hukommelsen sammen med et tillæg på vers ved landemodet (synoden) i Lund den 19. september i året 1648

af PEDER WINSTRUP, Dr. theol. Biskop over Skåne, tidligere kongelig hofprædikant.

KØBENHAVN, Trykt hos Martzan, Akademiets bogtrykker. På boghandler Jørgen Holsts bekostning.

Side 3

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

ALLEHØJESTE OG MEST OPHØJEDE Danskes, Norskes, Venders og Goters KONGE osv. FREDERIK III. Allernådigste Herre,

Skønt jeg ikke er uvidende om, at det er bedre slet ikke at skrive noget, der kræver en undskyldning, end at skulle undskylde for det, man har skrevet; så gør pligten over for det påtagne hverv og nødvendigheden, samt mit sind – der er formørket af fædrelandets offentlige elendighed og sorg – mig dog undskyldt.

DIN MAJESTÆTS højt savnede fader, vores højærværdigste konge, den bedste af de kristne konger, **CHRISTIAN IV**, er blevet revet bort fra jorden og løst fra de dødelige bånd af den udødelige GUD...

Side

... og [Gud] har placeret ham i den evige freds trygge havn, hvor han, efter flittigt at have fuldført alle dette livs pligter, nu er i besiddelse af den himmelske sejrpris og trofæ. Hvis ikke den nordiske verden, så vidt den

strækker sig, blev berørt eller pint af tabet af så stor en helt, ville den med rette blive anklaget for både umenneskelighed og gudløshed.

Da hele fædrelandet nu er opløst i de mest bedrøvelige klagesange og gråd, ville det være yderst skamfuldt, om jeg – der engang var Hans Kongelige Majestæts hofprædikant og samtidig et beundrende **øjenvidne** (*autoptēn*) til de kongelige dyder – nu skulle forstumme i en sløv tavshed. Jeg er dog ikke så indbildsk (*suffenus*), at jeg tåbeligt og dristigt stoler på, at jeg på værdig vis kan føre sejlet for den saligste konges glørværdige minde, eller at jeg kan nå højden af de kongelige fortjenesters storhed, selv med mine mest gennemarbejdede lovprisninger. Deres Majestæts fortjenester, som er vitterlige for hele verden, har hverken brug for søjler, bøger eller marmor...

Side 5

... ingen mængder af guld og sølv, og heller ikke alt det dyrebare, der graves ud af jordens afgrunde eller det salte havs dyb, ville være tilstrækkeligt; end mindre vil de ulærde klagesange fra et fattigt talent, hvad enten de er på prosa eller vers, kunne måle sig [med kongens storhed].

Hvis der er nogen, der gør krav på denne opgave frem for andre, fordi de med en sjælden begavelse vil overlevere den mest glørværdige konges ry til eftertiden, så beder jeg dem indtrængende om i det mindste at erkende, at kærligheden og pligten er fælles for alle.

Jeg, fædrelandets mindste, som en **gås blandt svaner**, har anset det for min pligt at betale min taknemmelighedsgæld som tjener til den afdøde konges salige ånd (*Manibus*). Jeg ønsker med en offentlig vidnesbyrd om mit taknemmelige sind at ære den enestående nåde, hvormed denne allernådigste – og nu saligste – konge værdigede at omfavne mig fra det allerførste øjeblik, hvor jeg efter hans eget ønske og befaling påtog mig embedet ved hoffet. [Hvad angår] den hebraiske konges dyder...

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

(der er ingen side 6 og 7 i originalen)

Side 8

... [da jeg ikke har andet], vil jeg bringe dette offermåltid (*mola salsa*). Når en gunstig lejlighed byder sig, vil jeg måske fremvise et større bevis på min ærefrygt og et monument over mit sind, der er hengivet til Deres Majestæt.

Ligesom den himmelske Guddom ikke glædes så meget over ofre, hvor fede de end er, som over de tilbedendes fromme og oprigtige vilje: således vil Deres Majestæt, som en **jordisk og nordisk guddom** (*Terrenum & Arctoum Numen*), værdiges at se på og værdsætte denne min lille gave som tjener – ikke ud fra dens sag eller omfang, men ud fra giverens mest hengivne sind, der er særdeles villig til at ære Deres Majestæt.

Summen af mine bønner og omsorg vil være underdanigst at dyrke Deres Majestæt, under hvis kongelige purpur jeg inderligt bønfaller om beskyttelse. Jeg vil heller ikke ophøre med at tilbede Gud med varme bønner om, at Du, som er den **Davidske faders søn** og den Davidske konges efterfølger, må være en **Salomon**, der glæder sig over Salomons navn...

Side 9

... [må Du i dit] navn, der dufter af et rent varsel om fred, og med en **herskerånd** (*spiritu hēgemonikō*), føres til enhver gerning, der er en kristen konge værdig. Fædrelandet tvivler sandelig ikke på, at dets vaklende anliggender, nu hvor Deres Majestæt holder rigets ror, vil blive støttet af en **ny Scipio**.

Thi Deres oprigtige fromhed har strålet og er blevet kendt over alle den nordiske verdens områder; ikke gennem et let rygte, der næres af pøbelens snak og vokser, mens det går, men gennem et rygte svangert med sande vidnesbyrd, som end ikke formår at fortælle den fulde pris, da det er mindre end Deres fortjenester.

Det vil dog være vores opgave at støtte Dit scepter og Dit ror med uophørlige bønner og hengivent anrabe GUD om, at fred og fremgang må vare ved for os under Deres Majestæts skygge og skjold (*umbone*); at alle Dine anstrengelser må lykkes på det smukkeste, og at Deres Majestæt, strømmende over af al god overflod, må være iblandt de dødeliges skare så længe som muligt, og...

Side 10

... forestå disse nordiske riger på det lykkeligste. Således ønsker jeg det, og således vil jeg blive ved at ønske det. Lund, i september måned. **År 1648.**

*Deres Allehøjeste Majestæts
ydmygste og mest hengivne tjener,
PEDER WINSTRUP, Dr.*

Side 11

Oversættelse til dansk

I vor Herre JESU KRISTI navn.

Græd, I danskere! Græd, I norske! Græd, I faderløse, der er berygtet for jeres mest elskede landsfader; græd, I mest bedrøvede tjenere, der er blevet enker efter jeres sammenligningsløse overhoved og konge. Følg jeres højærværdigste konge, den sandt kristne konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, i hans bitreste bortgang med rigeligt fældede tårer, med de mest sorgfulde klager og fagter, med hyl og jammer, der fylder selve himmelrummet.

MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV. holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648

Rådfør jer med Klagesangenes bog; lær af profeten Jeremias, der græd over den hellige kong Josias' skæbne, at beklage jeres mest lovviste konges sorgfulde og ildevarslede død og bortgang med dette udsagn, som er særdeles velegnet til klage: "*Kronen er faldet fra vort hoved; ve os, at vi syndede!*" (**Klagesangene 5, 16**).

Døden har taget kronen fra os, ikke fra kongen: Han har nu ved en vinderig ombytning i himlen modtaget retfærdighedens, livets og den evige glødende kronens glans. Men vi, som er berøvet en konge, der aldrig kan prises nok, har mistet vores pryde og vores krone, som oplyste hele verden med sine dyders gennemsigtige ædelstene. Thi sandelig strømmede alle de kongelige dyders stråler sammen mod denne ene konge, som mod et centrum, således at det, som vi plejer at beundre enkeltvis hos [andre] konger...

Side 12

... [hvad vi beundrer] hos fremragende konger og helte, det besad han selv i forening. Den tapperhed, vi forbløffes over hos Alexander den Store; storsindet hos Thrasybulos; mildheden hos Agesilaos; venligheden hos Q. Flaminius; gavmildheden hos Kimon; udholdenheden hos Phocion; retfærdigheden hos Aristides; og den fromhed, vi ser hos David, Josafat og Josias, samt andre dyder hos andre; alle disse besad han, som vores KRONE, forenet i sig selv ligesom de mest funkende ædelstene.

Hvorfor, spørger jeg, er en så dyrebar KRONE – ja, dyrebarere end alt guld, alle ædelstene og perler – faldet fra vores hoved? Hvorfor krævede Guddommen dette uvurderlige lån tilbage? Den tungeste årsag afsløres i profetens klagende tilføjelse: "*Ve os, at vi syndede*". Vores synder har gjort os uværdige til fortsat at nyde en så stor skat og den yderligere glans fra en så dyrebar krone.

Den guddommelige Hebræerepistol (**Hebr. 11, 38**) erklærer, at verden var uværdig til de fromme og hellige mennesker, som behagede Gud gennem troen i fordums tid. Om vores egen sammenligningsløse konge kan man med største sandhed sige, at den urene verden – og i særdeleshed den nordiske verden, os danskere og nordmænd – var ham mindre, ja slet ikke, værdige. Guddommen, der vittterligt var fortørnet over dette smitsomme århundrede, rev dette så sjældne og kære pant, dette forbillede for konger, vores tids **Fønix**, ud af de dødeliges samfund. Vi lagde enhver fornemmelse af og minde om fortidens ulykker bag os; vi aflagde, ja vi bortkastede overmodigt enhver frygt for den ilde slukkede brand, der genopstod fra asken, som om vi [havde drukket] af et bæger fra Lethe...

Side 13

... [som om vi] var blevet afsindige af et bæger [fra Lethe]. I modgang erkender og bønfalder vi ganske vist om tilgivelse for vores laster, som tiltrækker ulykker ligesom nordøstenvinden (*Cæcias*) tiltrækker skyer; vi beklager vores skæbne, lover helligere sæder og bedre livsførelse, og med oppustede kinder aflægger vi løfter til Gud, vor frelser.

Men så snart lykken begynder at smile og alt flyder efter vores ønske og vink, så åbenbares vores menneskelige naturs fordærv i handling: vi står dårligt ved vores løfter, mens vi, forværrede som vi er, bliver overmodige, vilde, forlystelsessyge og luksuriøse, og vi sætter os ud over fromheden mod Gud og kærligheden til næsten.

Derfor kan det ikke undre sindet, at den guddommelige **Nemesis** vender tilbage til en vrede, hun knap havde lagt fra sig, og straffer os – som ikke lader os forbedre af tidligere slag og er værre end nogen pisket slave (*Phryge verberone*) – med nye og endnu tungere ulykker. At den smertelige berøvelse af den bedste konge er begyndelsen på og et klart tegn herpå, det læser vi ud af de guddommelige varsler.

Truer Jehova ikke hos **Esajas (3, 2-4)** med at hævne sit folks synder ved at fjerne de stærke mænd og krigerne, dommerne og profeterne fra Juda og Jerusalem? Beretter de hellige annaler ikke i

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

overflod om, hvordan skæbnerne for Josef, Josafat, Hizkija og Josias medførte omvæltninger og forandringer i rige og religion, fulde af farligt terningspil? Hvad godt og ønskværdigt kan vi, spørger jeg, love os selv, vi som inden for et år har mistet begge rigets støtter: **Sønnen og Faderen, den udvalgte prins og den kronede konge**, til sår og sorg for alle stænder? Han [prinsen], som i sit livs bedste...

Side 14

... [Han, prinsen, som] i sit livs bedste forår blev ramt af dødens alt for tidlige pil; og han [kongen], som ganske vist var blevet ført omkring af mange tingenes strømninger og tidernes omskiftelser og dette livs mæthed, men som døde før sit 80. år, hvilket vi alle ellers havde ønsket for hans Majestæt. Således flyder blodet på ny for os gennem de gamle ar, idet et frisk sår og en ny sorg fornyer mindet om den tidligere sorg. En sørgelig sorg er blevet fulgt af en endnu sørgeligere. Det var bittert at blive berygtet for den udvalgte, ja, den mest udsøgte prins, kongehusets fornemme støtte; men det var bitrere, ja allerbitrest, oveni at blive gjort til enke for fædrelandets fader og den højærværdigste konge, som – efter rygtet at dømmes, der flyver over hele verden, og uden at selv misundelsen kan benægte det – i sandhed var rigets KRONE, ligeså meget som han bar KRONEN.

Hvem vil derfor give, at mit hoved opløses i vand, og at mine øjne bliver til et væld af tårer, så jeg dag og nat kan begræde vores hoveds krone, der – ak! – på grund af vore synder er faldet ved skæbnens gunst? Det er knap nok muligt at græde tilstrækkeligt over denne guddommelige helt, der på grund af sine forbløffende og for dette århundrede usædvanlige dyder er yderst værdig til, at hele Norden, ja selv det fjerneste Thule, der er frosset til is, må smelte til bølger – ikke kolde, men varme, ikke klare, men uklare – som skal føres ud i oceanet til fjerne riger og derfra flyde tilbage til os i vekslende strøm, endnu større end før.

Hvilket dødeligt menneske er så meget en pimpsten eller en flintsten, at han med tørre øjne kan betragte retskafne mænd, der holder mindetale for den saligste konge, eller selve den retmæssige begravelseshøjtidelighed? Men det er ikke de sørgende tjeneres fornemste opgave blot at begræde landsfaderen, der har mødt sin skæbne, eller at oversvømme ham med en regn af tårer. [Det er også deres opgave] at fremkalde gråd...

Side 15

... [gråd] kan fremkaldes af børn, den simple pøbel og lejede sørgekoner (*praeeficae*), som forstår at oplære deres øjne til at græde. Det vil være vores opgave, ikke blot efter de bedste mænds skik at være **meget grædende** (*polydakryas*) og indvie de salte tårer til den glørværdige konges salige ånd, men i særdeleshed at åbne munden og løsne tungen for at mindes hans berømmelige bedrifter.

Dette sidste pligtarbejde som tjener og udtryk for kærlighed, som jeg skylder den saligste konges Majestæt, har jeg besluttet at udføre i denne højtidelige forsamling af præsteskrabet; ikke lokket af jagt på billig ære, men ledt af den mest brændende kærlighed til min konge, til hvem kongernes Konge, Jesus, engang – må det siges uden hovmod – ville at jeg skulle være Hans udsending (*Legatum*) ved hoffet.

Jeg ville sandelig hellere forsegle min sorg, som nu piner og gennemborer mit bryst, med et helligt tavshedens gys; men styrken i min hengivenhed for kongen var så stor, at flammer snarere ville udsende vand, og vand flammer, før jeg ville lade mig fjerne fra dette forsæt om en mindetale. Så stor var også den uovervindelige sandheds kraft, at jeg ville anse det for en synd ligefrem på højde med en afskyelig helligbrøde, hvis jeg ikke med mit offentlige vidnesbyrd bekræftede de kongelige dyder, som engang frydede mig, da jeg var **øjenvidne** (*autoptēn*) ved hoffet.

Men selvom jeg åbent bekender mig som et vidne, der har det dybeste kendskab til den kongelige karakter og hans liv, stoler jeg dog mindst af alt på, at jeg vil kunne sige noget, der fuldt ud (*ex asse*) er kongen værdigt: Om jeg så havde hundrede tunger og hundrede munde, og om jeg så

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

overstrømmede af veltalenhedens fulde rigdom, ville jeg dog aldrig i min tale kunne måle mig med de kongelige dyder og gerninger. Det rører mig ikke, at der i og uden for riget findes fremragende mænd, som vil anvende deres veltalenhed på dette emne med større dygtighed; thi deres strøm af ord, hvor meget den end minder om **Cicero** (*Tullianum*)...

Side 16

... [selv deres tale], må det indrømmes, vil være langt fra lig med de kongelige fortjenester. **Apelles** malede kyndigere og lykkeligere end alle andre, men derfor bortkastede hverken Timantes, Protogenes, Parrhasius eller Lysippos penslen. **Cicero** talte mere veltalende end alle andre, men alligevel har selv en gartner (*Olitor*) undertiden talt rette ord på rette tid.

Jeg overlader gerne oliven- eller laurbærkransen for arbejdet til andre, der er lærdere end jeg og mere succesfulde i at udføre deres mindetale, blot jeg selv må få skænket **egeløvskransen**. Det er ære og lykke nok for mig, at jeg engang tjente kongen ved hoffet med tæt adgang til ham, og at hans Majestæt allernådigst gav mig sit samtykke i mine store vovestykker i det hellige embede (*sacrae spartae*). Det er yderst retfærdigt, som Cicero (*Tullio*) påminder, at jeg er taknemmelig og flittig i at pryde hans død, da jeg ikke kan gengælde ham hans nåde på anden vis.

I erindring om Peters formaning (**1. Pet. 2, 17**): "*Frygt Gud, ær kongen*", vil jeg i frygt for Herren ære min konge i døden, ligesom jeg i højeste grad udviste ham ære, da han levede. Jeg vil nu gå til selve lovprisningen uden yderligere omveje i indledningen, og jeg vil sammenligne **CHRISTIAN DEN FJERDE**, de danskes og norskes sammenligningsløse konge, men *ikke* med de hedenske helte – for at jeg ikke skal udtænke og skabe en **Tragelaphus** [gedehjort] eller en **Panter blandet med en Kamel**. Jeg vil, siger jeg, ikke sammenligne denne konge, der var kristen af navn og gavn, med figurer fra de verdslige annaler; ikke med den retfærdigste Aristides, den udholdende Phocion, den gavmilde Kimon, den menneskelige Flaminius, den milde Agesilaos, den tapre Thrasybulos eller selv Alexander den Store; men ud fra de hellige... [skrifter]

Side 17

... [ud fra de hellige] annaler [vil jeg sammenligne ham] med den eneste ene hebraiske konge, **DAVID**. Vores saligste konge var et så udtryksfuldt billede på ham, at hvis den pythagoræiske **sjælevandring** (*metempsychōsis*) fandtes, ville jeg ikke tøve med at bekræfte, at Davids sjæl var vandret ind i den ærværdige **CHRISTIAN DEN FJERDES** krop, og at den førstnævntes dyder var flyttet ind i sidstnævntes sind og sjæl gennem en pythagoræisk forplantning.

Jeg vil først redegøre fyldigere og tydeligere for den saligste konges Davidske dyder, Davidske sæder, Davidske gerninger, Davidske bodfærdighed og Davidske liv; dernæst for den saligste konges Davidske lyksalighed og fremgang, og det i dens mangfoldighed, og endelig for hans Davidske bortgang fra denne dødelighed. Men især vil jeg betragte de Davidske dyder ligesom gennemsigtige ædelstene i vores hoveds krone, som – ak! – er faldet.

DE DANSKES DAVIDSKE KONGE skal fylde begge sider af dagens tale, såfremt mit sind, der er omgivet af enorm sorg, blot formår at udfolde det. Jeg beder jer, tilhørere, om at være gunstige mod mig med opmærksomme sind og lyttende ører, mens jeg gennemgår emnet snarere end blot taler over det; og anrøb Gud sammen med mig således: **HERRE, HJÆLP! HJÆLP, HERRE!** Han ligestillede sig ganske vist med Isajs søns og Jerusalems konges [Davids] dyder, hvilket jeg skal fortælle, men i sin herkomst – som jo for den anden var ydmyg, fra Betlehem, af hyrdeslægt og bondestand – overgik de kristne kongers Føniks, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, ham langt. Thi han er født af sin ophøjede fader, **FREDERIK DEN ANDEN**, de danskes og norskes forstumt mægtigste konge, og sin højst oplyste moder, **SOPHIA** af Mecklenburg, dronning...

Side 18

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

... [Dronning Sophie], engang vores mest lovpriste, født under gode varsler på **Frederiksborg Slot**, den 12. april i året 1577 efter vor Frelsers fødsel. Han repræsenterede til fulde sin faders [Frederik 2.s] gavmildhed og storsind, sin bedstefader **CHRISTIAN DEN TREDJES** hengivenhed og fromhed, sin oldefader **FREDERIK DEN FØRSTES** mildhed og sindsro, og sin tipoldefader **CHRISTIAN DEN FØRSTES** tapperhed og højsind.

Ja, han overstrålede med sin egen pris og berømmelses glans alle de gamle kongers dyder:

Valdemar den Stores, Gorm den Gamles, Knud den Stores, Frode Fredegods og andres.

Endelig udtrykte han i lykkelig efterligning de tapre og berømte bedrifter og de enorme og strålende dyder hos sine moderlige forfædre og helte, fyrsterne af den gamle mecklenburgske slægt:

bedstefaderen **ULRICH**, oldefaderen **ALBRECHT** og tipoldefaderen **HEINRICH**, hertuger af Mecklenburg; ja, han forøgede dem på vidunderlig vis med sin egen overvægt af dyder.

Mange fyrsters forskellige gaver og lovprisninger løb sammen i ham alene, som i et sammendrag af helte, i den sødeste samklang og skønneste harmoni; således at han fortjener at blive kaldt det fuldkomne forbillede for konger og fyrster i annalernes varige monumenter.

Thi sandelig, ligesom Herrens ånd engang kom over Isajs søn [David], da han var blevet overgydt med den hellige olie af profeten Samuel og salvet til konge (**1. Sam. 16, 14**); den Herrens ånd, som ledte David fra den hellige salvings dag og i resten af hans livstid; den Herrens ånd, som kongen af Isajs slæt tragtede efter at blive støttet og styrket af (**Salme 51, 14**); den ånd...

Side 19

... den heltemodige ånd, som sømmer sig for fyrster og konger; den ånd, som ved at undertrykke lasterne genopbygger hele mennesket og forvandler frygt til ædelmodighed, karrighed til rundhåndethed, smålighed til storsind og jævne dyder til kongelige. Den heltemodige ånd, som besjæler mennesket til at udstå anstrengelser, gennemgå farer og udholde trængsler, og som holder sindet ubrudt, selv hvis verden går under.

Denne, denne ånd, siger jeg, har beriget **DE DANSKES DAVIDSKE KONGE, CHRISTIAN DEN FJERDE**, med alle slags gaver og dyder, der er en konge værdige. Han blev i sin tid velopdraget i sin faders kongelige hus og fik en fremragende undervisning i boglige kundskaber og sæder af sin læremester **Mikkelsen** (*Michaëlio*). Han blev udpeget til konge ved et højtideligt valg i året 1584 og blev endelig den 29. august i året 1596 salvet med den hellige olie og indviet med fædrenes krone af en "mystisk Samuel" – **Winstrup den Ældre** – i Københavns kirke indviet til den hellige Jomfru [Vor Frue Kirke].

Fra den hellige salvings dag har Herrens ånd, som engang styrede kongen af Isajs slægt, på skønneste vis vakt og i umådelig grad beriget de nedarvede dyder hos vores nordiske David, som var strålet frem siden hans tidlige ungdom. Idet vi nu vil sammenligne de danskes Davidske konger med hebræernes konger fra Jerusalem, vil vi betragte både den ydre legemlige bygning og de indre sjælelige gaver hos begge; vi vil veje, hvor store de var i kroppen, og hvordan de var i sindet.

David var lille af skikkelse, ikke høj som sin bror Eliab, hvem Samuel straks ville have salvet til konge på grund af hans statur og ansigt, hvis ikke det guddommelige svar havde forbudt det med ordene: "*Se ikke på hans udseende, ej heller på [hans høje vækst]...*" (**1. Sam. 16, 7** [fejlagtigt angivet som v. 8 i teksten]).

Side 20

.. [*høje vækst*]. Ja, faderen Isaj selv mente på grund af Davids lidenhed, at han var uværdig til at blive ført frem for profeten for at blive salvet til konge; hånligt sagde han om ham: "*Der er endnu den mindste tilbage, og han vogter får*" (**v. 11**).

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

Men de danskes Davidske konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, havde Skaberen velsignet med en høj vækst og en anselig krop fuld af majestæt, således at hans ærværdige sind kunne bo i en ærværdig bolig. For selvom Gud ikke ser på det, som mennesker ser på, og han måske ikke ser så meget på det ophøjede og store som på det ydmyge og lille (**v. 7**), så gør han dog ikke sjældent [fyrster] ophøjede, for at han for menneskenes øjne kan fremvise et spejl af sin egen ophøjede Majestæt, som de kan betragte.

Ikke så få personer, som skal ophøjes til mægtig magt, gør han iøjnefaldende ved deres kropslængde, for at de – ligesom de i de hellige skrifter æres med gudernes strålende navne – således også kan repræsentere den guddommelige umådelighed gennem en stor og muskuløs kropsbygning som en slags afbillede.

Skønt David ikke var stor af krop, var hans øjne dog tegn på et stort sind, og med dem udtrykte han noget krigerisk (*Martium*). Den hellige historie vidner om, at han var *lys af lod, med smukke øjne og et dejligt udseende* (**v. 13**). Også hos de danskes Davidske konge var ansigtet smukt, foruden hans krops fremragende bygning, og hans øjne funkledede med stråler af mildhed, således at han uden brug af smiger vandt alle sine undersåtters sind til sig på det tætteste. Ja, i hans øjne lyste samtidig en sådan majestæt, at han – selv uden støtte fra livvagter og magtsymboler (*fascies*) – vandt sig en enorm ærefrygt.

Side 21

... [vandt ham] og autoritet. Vi føres nu videre til **CHRISTIAN DEN FJERDES** kristne dyder, som stemmer særdeles godt overens med Isajs søns [Davids] dyder og funkler ligesom de mest strålende ædelstene.

Den første ædelsten, som lyste i vores hoveds **KRONE** (der – ak! – er faldet ved skæbnens gunst) ligesom en gennemsigtig jaspis, var hans religiøse og oprigtige fromhed mod Gud, som kappedes med Davids fromhed. Kong David var i højeste grad hellig og from, hengiven og religiøs; han var en mand skabt efter Guds hjerte og vink, som med åbne arme omfattede Guds allerhelligste vilje i alle ting.

Selv Jehova værdiger ham denne anbefaling: "*Jeg har fundet*", siger han, "*David, Isajs søn, en mand efter mit hjerte, som vil udføre hele min vilje*" (**1. Sam. 13, 14**). Dette lovprisningsord fra den guddommelige mund gentages i det Nye Testaments hellige bog, i Apostlenes Gerninger (**Apg. 13, 22-23**).

Mon ikke kongen af Isajs slægt således gik foran eller bar eksemplets fakkelt for de danskes konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, som i sit kongelige bryst havde et Davidsk hjerte, der var fæstnet til det guddommelige hjerte? Han havde helliget sig helt til fromheden, idet han mente ligesom Davids søn, Salomon, at det kongelige sæde befæstes ved fromhed (**Ordsp. 20, 28**). Herfra opstod hans kloge valgsprog: **FROMHED STYRKER RIGERNE** (*Regna Firmat Pietas*); hvilket ikke adskiller sig fra ordet: "*Fromheden er det eneste grundlag, der befæster og pryder tronen.*" Han havde lært af den oplyste apostel fra den tredje himmel [Paulus], at "*fromheden er nyttig til alt og har lovende bud om både det nuværende og det kommende liv; ja, at fromheden er en stor vinding*" (**2. Tim. 4, 8 og 6, 6**). Så snart det blev muligt for David at fæstne sit kongeriges faste sæde, ville han, at hans fornemste omsorg skulle være den guddommelige gudsdyrkelse. **Herrens pagtsark**, som var som i udlændighed og forsømt, hentede han fra byen Gabaa...

Side 22

.. [hentede han fra byen Gabaa] fra præsten Abinadabs hus, og lod den føre til Jerusalem med største højtidelighed (**2. Sam. 6, 1-2ff**). For at hele folket, som flokkedes i følget om arken, kunne se og vide, hvor alvorligt han dyrkede Gud, og hvor brændende han elskede Ham, gik han foran arken og ligesom lagde kongen af sig og iførte sig levitten; han bar nemlig en linned-ephod, eller en

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

overkjortel, eller en linnedkappe i stedet for den kongelige kappe. Ja, han optrådte som strengespiller med en lyre hængende om halsen og erklærede sin taknemmelige hengivenhed og hengivne taknemmelighed mod Gud ved at slå på harpen og danse foran Herren af alle kræfter; hvilket Bernhard [af Clairvaux] overvejede og sagde: "*David behagede Gud med sin dans, ikke på grund af selve springet, men på grund af hans sindelag.*"

Ikke blot førte David pagtens ark til sin stad med usædvanlig hengivenhed; men han sørgede også omhyggeligt for alt andet, der angik den guddommelige gudsdyrkelse. Han rejste et alter for Herren og bragte brændofre (**2. Sam. 24, 18. 25**). Han havde helligt befalet, at sangere skulle stå ved alteret for at afsynge hans søde sange og dagligt love Gud.

Hvad skal jeg sige om **CHRISTIAN DEN FJERDE**, som optrådte som konge på Davids vis efter Guds hjerte? Brændte han ikke, så længe han sad ved rigets ror, af den mest glødende iver for den guddommelige dyrkelse og den uplettede religion? Lagde han ikke al sin omsorg og agtpågivenhed i, at den nye pagts ark – overført til disse riger med evangeliets sande lys – altid blev bevaret i god stand, således at den rene og rensede lære, hentet fra Israels klareste kilder og belyst af den store **Luthers** skrifter, kunne videregives ubesmittet til eftertiden? [Havde han ikke altid...]

Side 23

... [lod han det] altid ligge sig på sinde og være sin omsorg, at undersåtterne aldrig skulle blive skilt fra Himlen? Var det ikke ham, der fra selve begyndelsen af sit herredømme, optaget af de helligste bekymringer, flittigt sørgede for, at alle undersåtter talte ens og følte ens om Gud og guddommelige ting? Var en blandingsreligion (*miscella religio*) ham ikke altid forhadet, for at riget ikke skulle blive elendigt (*misella regio*)? Havde han ikke ved en udtrykkelig befaling forbudt alle, der ikke bekendte sig til vores religion, at bo her i riget?

Var det ikke ham, der med guddommelig iver stræbede efter at fjerne alle kætterske rænker fra disse riger, især den romerske Antikrists raseri og jesuiternes bedrageriske list? Forbyder hans offentligt kendte edikt ikke alvorligt, at nogen af vores sønner begiver sig til "Loyola-selskabets" fædre [jesuitterne] for at studere, for at de ikke sammen med de videnskaber, som jesuitterne påstår at have vidunderlige genveje til, tilfældigvis skulle indsuge den falske religions gift?

O, hvilket solidt bevis – ikke et flygtigt skin – på en fromhed, der er klarere end middagssolen, og som vil blive gengældt med det evige lys gennem Frelserens fortjeneste! Mod de falske fortolkere af skriften komponerede David adskillige salmer (**se Salme 5, 9-11; Salme 12, 35, 58 og 81**). Vores konge, som nu jubler blandt de himmelske, lod ligeledes gennem sine teologers arbejde og pen de kætterske skrifter kraftløse gøre – især dem, der åndede af antikristelig afgudsdyrkelse og den romerske skøges [Thaïs'] stygiske gift.

Da han havde bemærket og med smerte erfaret, at den højst oplyste hertug, **CHRISTIAN WILHELM**, havde trukket sig ud af vores kirke og sluttet sig til den pavelige – som en vildfaren fårekyling, der flygter fra Kristi fattige fold til den romerske Jupiters prangende palads – da satte han, drevet af guddommelig iver, alt i bevægelse...

Side 24

... [han vendte hver] sten for at han [hertugen] kunne gives tilbage til den kirke, han var faldet fra, og føres tilbage fra Antikrist til Kristus. Til dette formål befaled han **Dr. Caspar Erasmus Brochmand** – som uden sammenligning er dette århundredes førende teolog – at han med de profetiske skrifers lys og lygte skulle gøre dette brandenburgske "sandhedsspejl" (hvis ophavsmand jeg ikke kender) mat.

Dette udførte denne lærdes overmand med en sådan grundighed og succes, at uanset hvor meget en eller anden ubetydelig skribent har vovet at forsøge sig med et forsvarsskrift, så står den

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

romerske tomhed nu klar for selv de halvblinde og for barbererne, mens den lutherske sandhed står urokkelig fast som en klippe.

O, hvilken iver hos vores Davidske konge, der er Himlen værdig! O, hvilken religiøs omsorg, der sømmer sig for en kristen konge! Ligesom kongen ikke tålte den himmelske sandheds fjender og omhyggeligt lugede alle kætternes **ukrudt** (*lolium*) væk fra Herrens ager i hele riget, således sørgede han omvendt for, at den sunde læres **hvede** (*triticum*) blev sået overalt. Som en anden **Josias, Hizkija** eller **Josafat** sørgede han for, at Guds folk blev undervist i den sande gudsdyrkelse, og at kun egnede tjenere blev sat over kirkerne.

Uvidende (*amatheis*) og rå prædikanter, der ligesom en papegøje, der synger sit "goddag" (*chaire*), fremfører de guddommelige ord uden at forstå dem, lyttede han kun nødigt til. Han befalede, at de akademiske borgere, som havde sat sig for at tjene Gud i kirken, med utrættelig flid skulle studere de hellige skrifter og lære dem grundigt at kende. Ved en ny og prisværdig forordning sikrede han, at ingen studerende måtte bestige prædikestolen (*rostra*) og tale fra den, medmindre han var velbevandret i de hellige skrifter og besad et akademisk bevis på både sin hellige fremgang og sin...

Side 25

.. [forsynet med] vidnesbyrd om sine **nådegaver** (*charismatōn*), hvilket nu kaldes en bevidnelse i alles munde. Lad os fortsætte med at beundre og betragte Isajs søns [Davids] og vores nordiske konges fromhed **sideløbende** (*parallēlōs*).

David tillagde de guddommelige ord så stor værdi, at han med flittig læsning og eftertanke glædede sig over dem, ikke uden frelsende frugt. *"Hvis ikke din lov var hele min glæde"*, sagde han, *"var jeg for længst gået til grunde i min nød. Jeg vil aldrig glemme dine befalinger, for ved dem holder du mig i live. Dit ord er en lygte for min fod og din lov et lys på min sti"* (**Salme 119, 92. 93. 105**).

David priser af erfaring den mand som salig, *"hvis glæde er Herrens lov, og som grunder over hans lov dag og nat"* (**Salme 1, 1-2**).

En ikke mindre lyst til flittigt at læse de hellige skrifter, som virker til evig frelse, havde grebet Davids efterligner, **CHRISTIAN DEN FJERDE**. Herrens ord var ham i sandhed mere dyrebare end guld og sølv og alle de ting, som vi tåbeligt regner for store, så længe vi bor i disse huse af ler [vores kroppe]. Han vendte det hellige bind med sin hånd dag og nat, og de ord, han mødte deri, som trængte mest virkningsfuldt ind i sjælen, noterede han sig begærligt.

Det vidner det kongelige eksemplar af Bibelen om, som er **slidt af stadig brug og**

gennembladning, og som jeg med mine egne øjne og hænder ofte har rørt ved. Han anså det for en hellig pligt at adlyde det guddommelige bud, som blev pålagt de israelitiske konger: *"at de skulle have lovbogen hos sig og læse i den alle deres livs dage, for at de kan lære at frygte Herren deres Gud og holde alle lovens ord og guddommelige bud ved at gøre efter dem"* (**5. Mos. 17, 19**).

Kongen mente, at det var et stort tab, hvis en eneste dag passerede uden en linje af bibellæsning, idet han huskede på det påbud, hvormed Gud [formanede] Josva...

Side 26

... ligesom Gud engang taledes til **Josva**: *"Denne lovbog skal ikke vige fra din mund, men du skal grunde over den dag og nat, så du omhyggeligt gør alt, hvad der står skrevet i den"* (**Josva 1, 8**).

Vores Davidske konge var overbevist om, at den guddommeligt inspirerede skrift var som en hellig **Amalthea**, fra hvis horn der flyder rigeligt med himmelsk **ambrosia**, hvorved sultne sind og sind, der er udtærede af åndelig tørst, vederkvæges.

Ja, han elskede at hente både historie og den politiske klogskab, som er så nødvendig for de mægtige, ikke så meget fra de hedenske skrifter som fra de hellige mindesmærker. Thi den hellige Skrift smigrer ikke ligesom de sykofer eller hofsnoge (*cinedonum*), der skjuler de mægtiges laster – ja, endda ofte lovpriser dem – og tilpasser alle ord og handlinger efter deres vink og gunst, idet de

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

flittigt efterligner den listige **Gnatho** hos Terents: "*Siger de ja, siger jeg ja; siger de nej, siger jeg nej.*"

Den hellige skrift, siger jeg, smigrer ikke således, den taler ikke efter munden, den påtvinger ikke konger og fyrster falsk ros. Den foreskriver ligeligt for alle, hvad der skal gøres, og hvad der skal undgås; den revser alles laster på samme vis. Lad andre anbefale Alexander den Store, fordi han glædede sig over at læse Homer; lad andre rose Scipio Africanus for flittigt at have brugt Xenophons bøger om Kyros' opdragelse, som fremstiller billedet på det retfærdige herredømme. Vi mener derimod, at det sande billede på Isajs søn [David], **CHRISTIAN DEN FJERDE**, bør hædres endnu mere for sin lovprisning af bibellæsningen.

For David var det hans højeste ønske og største lyst at opholde sig i Herrens hus, deltage i de hellige handlinger og være til stede i skaren, der tilbad Guddommen: "*Jeg glæder mig*", sagde han, "*når de siger til mig: Lad os gå til Jehovas hus*" (**Salme 122, 1** [fejlagtigt angivet som 121 i teksten]).

Side 27

... [*til Jehovas hus*]. *Jeg vil vandre med skaren, jeg vil gå med dem til Guds hus med lyd af sang og lovprisning* (**Salme 42, 5**). David havde som sit eneste ønske, at det måtte være ham tilladt at opholde sig i Herrens hus alle sit livs dage, så han dér kunne betragte Guds skønneste gudsdyrkelse (**Salme 27, 4**).

Som det smukkeste afbillede (*ectypus*) af Jerusalems konge satte **CHRISTIAN DEN FJERDE** intet i livet højere eller mere over alt andet end ordets og sakramenternes tjeneste; han længtes efter at se Guds dyrkelse, ligesom hjorten, der brænder af tørst, længtes efter vandets kilder. Han overværede de hellige handlinger med den højeste opmærksomhed og en sådan ærefrygt, som ordets tjenere knap nok tør love sig selv fra de ringeste af kongens tjenere, end sige fra dem, der kravler omkring i purpur [hoffolkene].

Ikke blot besøgte han selv de hellige huse meget ofte, men han tvang samtidig alvorligt andre til at gøre det samme. For at Herrens hus ikke skulle være en sovesal, **befalede han, at de tilhørere, der faldt i søvn under ordet, skulle vækkes med en stok**. Han gav ingen af sine folk tilladelse til – hvad han heller ikke tillod sig selv – at lave larm, pjatte eller rende omkring under gudstjenesten og derved vække forargelse og drive andre til foragt for Guddommen.

Han ville, at alt i den hellige forsamling skulle foregå med passende **sømmelighed** (*euschēmosynē*), alvorligt og fattet, således som det sømmer sig for mennesker at stille sig for Guds eget åsyn, når Han taler gennem sine udsendinge [præsterne]. David spiste og drak med største hengivenhed den kommende Kristus' kød og blod, som var afskygget i påskelammet, med en tro og på en måde, der overstiger menneskelig fatteevne. Den sødme og frelsende frugt af dette måltid, som han mærkede i sit sind, udtrykte han med disse ord: "*Smag og se, at Herren er god*" (**Salme 34, 9**). "*Jehova er min hyrde, jeg skal intet mangle; han leder mig til de stille vande; du dækker bord for mig for øjnene af...*" (**Salme 23, 1. 2. 5**).

Side 28

.. [*for øjnene af*] *mine fjender osv.* Den religiøse danskes konge, nu **salig i mindet** (*makaritēs*), **CHRISTIAN DEN FJERDE**, efterlignede David på det skønneste. Han vederkvægede så ofte som muligt sin sultne og efter frelse tørstende sjæl med Herrens nadvers allerhelligste måltid. Med hvor stor ærefrygt og hengivenhed han trådte hen til Herrens bord, det kan jeg ganske vist bevidne, men ikke fuldt ud beskrive – jeg, som så mange gange rakte Hans Majestæt de eukaristiske og himmelske gaver, som hans uovertrufne tjener i Jesu hof.

Dauids tro og tillid til den korsfæstede Kristus. David havde tanken om og billedet af den Kristus, der skulle korsfæstes, fast indprentet og tydeligt indgraveret i sit sind; for sit sonds øjne havde han et klart syn af gennemboringen af hans hænder og fødder, åbningen i hans side og

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

sønderrivelsen af hans kjortel og klæder, præcis som om Kristus dengang var blevet fæstnet til korset, mens David så på det med sine legemlige øjne. Dette bliver utvivlsomt klart gennem dette lysende ord fra Salmen: "*De har gennemboret mine hænder og mine fødder; jeg kan tælle alle mine ben. De ser på mig; de deler mine klæder imellem sig og kaster lod om min kjortel*" (Salme 22, 17-19).

Som en trofast efterligner af David gjorde vores saligste konge sig i sit indre trosblik ikke mindre brug af billedet af den korsfæstede Kristus, hans **lidelser** (*pathēmata*) og hans død. Han gød Jesu blod ind i sit hjerte med troens øsekar, han kyssede Jesu sår med troens læber, og han omfavnede Jesus selv helt og holdent med troens arme. Ved at stole på Jesu **løsesum** (*lytrō*) og fortjeneste kom han sejrrigt ud af de sataniske fristelser. David overvandt og nedstrakte i fordums tid det gigantiske udyr, Goliath, ved at slynge små sten fra sin slynge; vores saligste konge [brugte] den korsfæstede Kristus' sår ligesom kasteskytsets sten...

Side 29

... [kastede han som] sten fra hjertets slynge mod underverdenens (*Orci*) hovmodige Goliath. David overvandt og nedlagde engang den firbenede løve; den nordiske løve, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, overvandt med et sandt Davidsk mod – og hjulpet af Kristus, løven af Judas stamme – den helvedes løve, som plejer nysgerrigt at efterstræbe og rasende forfølge "løverne", det vil sige de mægtige og fyrsterne.

Ja, den korsfæstede Kristus boede ikke blot i vores Davidske konges sind som værn mod ethvert angreb fra enten Goliath eller underverdenens løve; men Han viste sig også engang for hans ydre øjne ved et særligt privilegium, som ikke er mange kristne forundt.

Kongens velsignede vision i Rothenburg år 1625, d. 8. december. I den tyske borg Rothenburg, da kongen dér påkaldte Gud ved morgentide for Kirken og den evangeliske sag mod de romerske mænd og kræfter, og mens han var hensunket i de mest brændende bønner: Se, da viste Kristus selv sig for ham – Han, hvis sag kongen havde påtaget sig at forsvare – kronet med torne, hudflettet af pisk og holdende et rør i sine bundne hænder i stedet for et scepter. Og det var ikke en indbildt vision, men en sand og utvivlsom én, hvilket Hans Majestæt selv helligt har forsikret.

At dette skete den 8. december 1625, vidner kongens egen håndskrift om, som findes på en tavle under et maleri af visionen, ophængt på væggen på **Frederiksborg Slot**; en tavle, som i høj grad fortjener at blive bevaret for den sene eftertid. Denne kongelige skrift og dette billede af visionen har jeg med mine egne øjne betragtet mere end én gang, mens kongen selv var til stede og tillod det. Lad os nu væve sammenligningens tråd færdig og betragte begge kongers fromhed, Isajs søns og den nordiske konges, i en parallel betragtning...

Side 30

. [lad os fortsætte med at] anbefale [ham]. David værdigede levitterne, Guds tjenere, og hofprædikanten **Nathan** med ære og omfattede dem med kærlighed, idet han huskede på det guddommelige privilegium, som han selv indsatte i sin Salme: "*Rør ikke mine salvede, og gør ikke mine profeter ondt*" (Salme 105, 15).

Daids sindelag over for ordets tjenere. Denne fremragende og frimodige taler (*Parrhesiastes*) Nathan trykkede hårdt på kong Davids lasters byld og berørte den igen og igen. For da David havde såret sig selv med mere end én forbrydelse som med et dødeligt sår, stræbede Nathan efter at kurere ham – ikke med olie eller en mild salve, men med den skarpe vin af en hård irettesættelse. Alligevel rasede David ikke eller blussede op i vrede; han tordnede ikke, han jog ikke Nathan bort, udstødte ham ikke og dræbte ham ikke. Men han elskede ham netop derfor endnu mere inderligt og værdsatte ham højere, idet han ydmygede sig oprigtigt og, som jeg straks skal fortælle, alvorligt bekendte sine synder.

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

I denne henseende var vores saligste konge så lig kongen af Isajs slægt, som et æg ligner et æg: Kongens sind var fyldt af den dybeste ærefrygt over for hofpræsterne og de øvrige af ordets tjenere i riget – ikke på grund af dem selv, som jo er uværdige tjenere, men på grund af Kongernes Konge, Gud og Kristus, hvis sted han vidste, de indtog.

Hver gang Guds Ånd åbnede prædikanternes mund for at revse de mægtiges laster, tog kongen ikke de skarpe formaninger ilde op, som visse andre fyrster gør; de, der ser med vrede på den frie og guddommelige **frimodighed** (*parrhēσίας*) og straks beordrer deres sjælesorger til at forlade hoffet og drage bort med den hvide stav. At behandle den himmelske Konges gesandter og budbringere skamfuldt eller på nogen måde plage dem, det anså den religiøse konge for at være en ond sag fuld af farligt terningespil. David havde sendt sine hofmænd eller gesandter...

Side 31

.. [David havde sendt sine] gesandter til ammoniternes konge, Hanon, for at de på mest menneskelige vis kunne trøste ham, efter at han havde mistet sin fader (**1. Krøn. 19, 1-2**). Men Hanon sendte disse kongelige gesandter tilbage til David med skam og vanære, efter at have barberet halvdelen af deres skæg af og skammeligt klippet deres lange kåber af helt op til navlen. Ud af denne barbariske spøg opstod en alvorlig og vældig krig; ammoniternes latter forvandlede den guddommelige **Nemesis** til salte tårer, da 87.000 mand sammen med hærføreren Sobak blev brutalt dræbt. Således bødede ammoniterne i fordums tid for den hån, hvormed de havde sendt Davids kongelige gesandter bort. Hvor meget strengere, spørger jeg, vil ikke Kongernes Konge, Gud og hans Søn, straffe det had, den vrede, de trusler, den fjendtlige vold, den vanære og den foragt, som denne grusomme verden udviser mod Hans gesandter og budbringere? For yderligere at anbefale den højærværdigste konges Davidske fromhed, udestår endnu et par punkter.

Davids hengivenhed ved at tilbede og love Gud. David bragte flittigt sine læbers brændofre til den mest gavmilde velgører, Gud – både i form af bønnernes søde røgelse og taksigelsernes lovprisningsofre (**2. Sam. 7, 18ff**). Gennembladr hans salmebog, dette *almindelige forråds-kammer af gode lærdomme*; dér vil du ikke blot finde rigtig mange *bønfalende og ønskende* salmer, men også adskillige takkesalmer fyldt med lovprisning og tak (se f.eks. **Salme 6 og 69; samt Salme 103 og andre**). Snart bønfalder David og siger: "*Frels mig, Gud; frels din tjener; frels din tjenestekvindes søn osv.*" Snart erklærer han sin taknemmelighed og synger: "*Pris Herren, min sjæl; min sjæl, velsign Jehova osv.*"

Den mest lykkelige efterligner af Jerusalems og Isajs konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, lod ikke en eneste dag passere, uden at han ved morgen- og aften...

Side 32

.. den bedste af konger, nu blandt de himmelske den reneste og helligste, **CHRISTIAN DEN FJERDE**. Vi bekræfter sandelig, at han, så længe han var iblandt de dødeliges skare, bar den mest fuldkomne dyds fakkelt foran andre konger og fyrster; men vi benægter ikke, at der fandtes pletter hos ham.

Selv solen har sine pletter (*Habet & Sol suas maculas*); ingen fødes uden fejl; den bedste er den, der tynges af de færreste. Men da han faldt på menneskelig vis ligesom David, rejste han sig også guddommeligt ligesom David, idet han hengivent udtalte disse Davidske ord: "*Vær mig nådig, Gud, efter din godhed; efter din store barmhjertighed, slet mine overtrædelser. Tvæt mig ren for min misgerning og rens mig for min synd. Thi jeg kender mine overtrædelser, og min synd står mig altid for øje. Mod dig, mod dig alene har jeg syndet osv.*" (**Salme 51, 3-6ff**).

Med en sådan sjælelig angst, med en sådan regn af tårer, med en sådan hob af suk og en sådan vægt i ordene, udøste kongen sine synder i skødet på sin hofs-Nathan [Winstrup selv]. Med en sådan

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

ydmtyghed, siger jeg, ved at bekende sine synder, bortkastede han hele sin Majestæt og underkastede sig den guddommelige Majestæt, således at jeg tror, at ikke én eneste af alle hans undersåtter – ja, knap nok nogen blandt alle kristne – nogensinde har udvist eller vil udvise en mere alvorlig og ydmyg bodfærdighed.

Hvis det var tilladt og sømmeligt at fortælle og offentliggøre alt om den gode konges Davidske omvendelse, hvilket jeg kunne gøre – jeg, som så ofte har lagt den **absolverende hånd** på Hans Kongelige Majestæts hoved som Jesu ringe tjener ved hoffet – så ville hele verden sandelig forbløffes over vores Davidske konges hengivenhed; ja, de ville forbløffes over, at alle menneskers stænder ikke efterligner hans næsten uimitabelige bodfærdighed...

Side 33

... [uden at] nogen behøvede at skamme sig. For at den højærværdigste konges omvendelse kunne være sand og alvorlig i alles øjne, påbød han højtidelige dage for offentlige forbønner over hele **Danmarks og Norges** rige; og det skete så mange gange, at det står lysende klart, at det ikke er set i tidligere kongers tid gennem mange år.

Han efterlignede således **kongen af Nineve**, som rejste sig fra sin trone, lagde sin kappe, klædte sig i sæk og satte sig i asken; ja, han plagede sig selv og sine med afholdenhed fra al mad og drikke, for at de kunne bede mere hengivent til **Gud** og med større sikkerhed undgå de ulykker, der hang over deres hoveder (**Jonas 3, 7-10**). Han fulgte i fodsporene på den meget hengivne konge **Josafat**, som udskrev en almindelig faste, da ammoniternes og moabiternes enorme hære trængte ind i landet (**2. Krøn. 20, 3ff**).

Der findes sandelig mange flere beviser på den fromhed, hvormed **DE DANSKES DAVIDSKE KONGE, CHRISTIAN DEN FJERDE**, havde fæstnet disse riger og helliget sig til evigheden. Men hans øvrige dyder, som bør prises, udelukker og fortrænger dem [fra pladsen her]. Vi har nu betragtet den første ædelsten, nemlig den Davidske fromhed, som lyste ligesom en jaspis.

II. CHRISTIAN DEN FJERDES Davidske visdom. Den anden ædelsten, hvormed vores faldne hoveds krone funkede som af **pyrop** [ildrød ædelsten], var hans **Visdom**, hans viden og hans indsigt i tingene, som var mangfoldig og forbløffende. David, der var fader til den viseste søn [Salomon], manglede ikke selv visdom. Han tilskriver i Salmerne Gud sin visdom og siger: "*I det skjulte lærte du mig visdom; du gør mig visere end mine fjender ved dine bud; jeg er blevet klogere end alle mine lærere*" (**Salme 51, 8; Salme 119, 97-99**). Gud havde tildelt Isajs konges højærværdige efterligner, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, visdommens gave i et sjældent mål.

Side 34

... [en righoldig mand], da han ville anrette et gæstebud for en gæst, skånede han sine egne talrige får og okser, men slagtede den fattige mands eneste lille lam og gjorde det til hovedret for sin logerende. "Hvad mener du, konge, om denne så rige og uretfærdige borger?" David, der flammede op i vrede, udbrød: "Hvem der end har gjort dette, skal give fire får tilbage for det ene, og bøde for denne højst uretfærdige handling med sit hoved!" Viser dette svar, denne dom – der i ét og alt er i overensstemmelse med retfærdigheden – ikke, at ophavsmanden er retfærdig? At David herskede og dømte nøjagtigt efter rettens og rimelighedens rettesnor, vidner de kongelige annaler tydeligt om med denne lovprisning: "*David regerede over hele Israel; han øvede ret og retfærdighed mod hele sit folk*" (**1. Krøn. 18, 15**).

I denne konges fodspor trådte de danskes konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, tæt: Han udtrykte smukt enten en menneskelig guddommelighed eller en guddommelig menneskelighed i sig selv gennem sin dyrkelse af og iver for retfærdigheden. Blandt Europas konger, selv de mest retfærdige, gjorde han ikke blot kravet på retfærdighedens palme tvivlsomt, men han fravristede dem den helt.

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

Gud er vidne, og hele fædrelandet er vidne på, at Hans Majestæt aldrig vidende og viljefast hverken har fordømt en uskyldig eller frikendt en skyldig. At give ravnene tilgivelse og plage duerne [at skåne de onde og straffe de gode], kun at begunstige fuglene i de øverste bure og ikke støtte klienterne på de nederste bænke, at svigte de gode med sin frelsende højre hånd og stå de onde bi, eller at agte noget højere eller vigtigere end rimelighed – eller at lade sig binde af gyldne lænker [bestikkelse] og føje sig efter nogens vilje, eller at give de mest fremtrædende personer blot den mindste efterladenhed mod loven, eller i afsigelsen af en dom at give det mindste efter for enten frygt eller gunst – alt dette...

Side 35

.. [uden at] nogen behøvede at skamme sig. For at den højærværdigste konges omvendelse kunne være sand og alvorlig i alles øjne, påbød han højtidelige dage for offentlige forbønner over hele **Danmarks og Norges** rige; og det skete så mange gange, at det står lysende klart, at det ikke er set i tidligere kongers tid gennem mange år.

Han efterlignede således **kongen af Nineve**, som rejste sig fra sin trone, lagde sin kappe, klædte sig i sæk og satte sig i asken; ja, han plagede sig selv og sine med afholdenhed fra al mad og drikke, for at de kunne bede mere hengivent til **Gud** og med større sikkerhed undgå de ulykker, der hang over deres hoveder (**Jonas 3, 7-10**).

Han fulgte i fodsporene på den meget hengivne konge **Josafat**, som udskrev en almindelig faste, da ammoniternes og moabiternes enorme hære trængte ind i landet (**2. Krøn. 20, 3ff**).

Der findes sandelig mange flere beviser på den fromhed, hvormed **DE DANSKES DAVIDSKE KONGE, CHRISTIAN DEN FJERDE**, havde fæstnet disse riger og helliget sig til evigheden.

Men hans øvrige dyder, som bør prises, udelukker og fortrænger dem fra pladsen her. Vi har nu betragtet den første ædelsten, nemlig den Davidske fromhed, som lyste ligesom en jaspis.

II. CHRISTIAN DEN FJERDES Davidske visdom. Den anden ædelsten, hvormed vores faldne hoveds krone funkede som af **pyrop** [ildrød ædelsten], var hans **Visdom**, hans viden og hans indsigt i tingene, som var mangfoldig og forbløffende. David, der var fader til den viseste søn [Salomon], manglede ikke selv visdom. Han tilskriver i Salmerne Gud sin visdom og siger: *"I det skjulte lærte du mig visdom; du gør mig visere end mine fjender ved dine bud; jeg er blevet klogere end alle mine lærere"* (**Salme 51, 8; Salme 119, 97-99**). Gud havde tildelt Isajs konges højærværdige efterligner, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, visdommens gave i et sjældent mål.

Side 36, 37. mangler i kilde

Side 38

.. [en rig mand], da han ville anrette et gæstebud for en gæst, skånede han sine egne talrige får og okser, men slagtede den fattige mands eneste lille lam og gjorde det til hovedret for sin logerende. "Hvad mener du, konge, om denne så rige og uretfærdige borger?" David, der flammede op i vrede, udbød: "Hvem der end har gjort dette, skal give fire får tilbage for det ene, og bøde for denne højst uretfærdige handling med sit hoved!" Viser dette svar, denne dom – der i ét og alt er i overensstemmelse med retfærdigheden – ikke, at ophavsmanden er retfærdig? At David herskede og dømte nøjagtigt efter rettens og rimelighedens rettesnor, vidner de kongelige annaler tydeligt om med denne lovprisning: *"David regerede over hele Israel; han øvede ret og retfærdighed mod hele sit folk"* (**1. Krøn. 18, 15**).

I denne konges fodspor trådte de danskes konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, tæt: Han udtrykte smukt enten en menneskelig guddommelighed eller en guddommelig menneskelighed i sig selv gennem sin dyrkelse af og iver for retfærdigheden. Blandt Europas konger, selv de mest retfærdige, gjorde han ikke blot kravet på retfærdighedens palme tvivlsomt, men han fravristede dem den helt.

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

Gud er vidne, og hele fædrelandet er vidne på, at Hans Majestæt aldrig vidende og viljefast hverken har fordømt en uskyldig eller frikendt en skyldig. At give ravnene tilgivelse og plage duerne [at skåne de onde og straffe de gode], kun at begunstige fuglene i de øverste bure og ikke støtte klienterne på de nederste bænke, at svigte de gode med sin frelsende højre hånd og stå de onde bi, eller at agte noget højere eller vigtigere end rimelighed – eller at lade sig binde af gyldne lænker [bestikkelse] og føje sig efter nogens vilje, eller at give de mest fremtrædende personer blot den mindste efterladenhed mod loven, eller i afsigelsen af en dom at give det mindste efter for enten frygt eller gunst – alt dette [anså han for uværdigt].

Side 39

.. alt dette, siger jeg, anså han for at være en konge og det kongelige embede uværdigt. Det er hævet over enhver diskussion (*extra aleam*), at det ville være lettere at afbøje solen fra dens bane, end det ville have været at rive denne konge bort fra rettens sti og den kongelige rimeligheds kredsløb.

Han havde ganske vist sine beskikkede dommere ved de forskellige domstole og retter, som fædrelandets love uddelegerer og overlader størstedelen af retstvistene til. Men han mødte dog selv ofte op personligt, han hørte selv sagerne blive fremlagt, og han afsagde selv dommen. Hver gang han holdt retfærdighedens ror ved rigets øverste domstol – hvilket skete meget hyppigt – kunne de omkringståendes og tilstedeværendes sind ikke andet end fyldes med beundring; de bemærkede nemlig hos kongen en forbløffende skarpsindighed til at finde det sande og rette, og en heltmodig frihed og autoritet i at udøve og håndhæve retfærdigheden.

Han undertrykte alle lavere følelser, for at **retfærdighedens vægtskål** kunne stå i ligevægt, så den ene skål ikke blev tungere end den anden og tippede mere til den ene side end til den anden. Han lånte øre til begge parter, idet han mente som tragikeren **Seneca**: "*Den dommer, der har truffet en afgørelse uden at have hørt den anden part, er uretfærdig, selv om hans afgørelse måtte være rigtig.*"

Han hjalp og forsvarede de trængende såvel som de rige, når rimeligheden krævede det; han straffede hoffets folk ligeså vel som det jævne byfolk, når de blev fundet skyldige i en forbrydelse, alt efter forseelsens karakter. Denne mest retfærdige af konger lader til i sit sind grundigt at have overvejet denne formaning fra Ånden: "*Det er ikke menneskers, men Guds dom, I udøver; lad derfor frygten for Jehova være over jer; for hos Jehova vor Gud findes ingen uretfærdighed, ej heller personsanseelse eller modtagelse af bestikkelse*" (**2. Krøn. 19, 6; 5. Mos. 1, 16; 3. Mos. 19, 15**).

Side 40

... [retfærdig-]st, som det hedder i Frelserens ord: "*Døm ikke efter det ydre, men fæld en retfærdig dom*" (**Johannes 7, 24**).

Den fjerde ædelsten, som funkledede ligesom en **krysolit** i kronen på vores hoved – som nu ak, ved skæbnens gunst er faldet af – var **MILDHEDEN** (*Clementia*), mildheden, afklaretheden og sagtmodigheden; en dyd, der var den salige konges egen, og som er værdig til at blive indridset i evighedens cedertræ. David, som i Salmerne siger, at de sagtmodige hjælpes af Gud og skænkes arv og frelse, anbefalede mildheden og barmhjertigheden både i ord og i gerning.

Thi kongernes annaler vidner om, at David optrådte mildt, roligt og besindigt, ikke blot over for trofaste støtter og venner, men også over for de mest usle fjender. Dengang en gennemført slyngel og en værre skurk havde angrebet ham med skældsord og forbandelser, ja med søle og sten, skænkede han ham ikke desto mindre tilgivelse for denne afskyelige brøde.

Heller ikke da Sauls sønner var blevet henrettet, manglede David mildhed: Da de var blevet gennemvædet af de første regnskyl, befalede han nemlig, at de skulle tages ned fra korset og begraves ærefuldt i deres fædres grav (**2. Sam. 21, 9-14**). Et sådant og så stort et eksempel på

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

mildhed udviste David mod sine fjender; derfor synges der med rette i Salmen: *"Herre, husk David og al hans sagtmodighed"* (Salme 132, 1).

Den, der benægter, at danernes konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, med sit klare ansyn og sin venlige pande lignede hebræernes konge David på det tætteste, er sandelig uværdig til selv at blive mødt med nogen mildhed. Har denne kongernes sol ikke oplyst hele riget – alle undersætter af både højeste, mellemste og laveste stand – med sin afklaretheds og mildheds stråler? Hvem af os opsøgte ikke Hans Kongelige Majestæt med større lyst end nogen som helst hofmand eller stormand?

Side 41

... ikke så på ham med større frimodighed. For denne mildeste af konger var det nemlig en fast overbevisning, at mildhed af alle dyder er den mest passende for mennesket, fordi den er den mest menneskelige; og at den blandt mennesker ikke klæder nogen mere end kongen og herskeren. Han havde indset til fulde, at det var usømmeligt for stormænd og konger at blive hædret med "gudernes" titel i de hellige skrifter og indtage Guds sted på jorden, hvis de ikke efterlignede Guds natur.

Guddommens møller maler langsomt; Gud skrider frem mod hævnens med tøvende skridt og har – som det kendte ordsprog siger – "fødde af ild". Han sender ikke altid lynene fra himlens rustkamre mod dem, der fortjener det; og når han straffer, straffer han nærmest modvilligt. *Gud Herren, vidner Moses og David, er nådig og barmhjertig og bevarer sin miskundhed i tusind led* (2. Mos. 34, 6-7; Salme 103, 8-9).

Det sømmer sig ikke for den udødelige Guds efterlignere – de dødelige guder, konger og fyrster – altid at lade det hagle, altid at tordne og lyne, altid at slagte og sønderrive eller altid at rase og ødelægge. Men det sømmer sig at have medlidenhed med menneskelig svaghed, rejse de faldne, bringe frelse til de uskyldige, hjælp til de svage og trøst til de bedrøvede.

"Manlianske kommandoer" [tyrannisk strengthed] driver lykken bort og styrter sammen under deres egen grusomhed; moderat og behersket styre varer længere. Denne mildeste og blideste af konger huskede, at han ikke blot var rigets styrer, men også fædrelandets fader. Han huskede de ord, som Gud engang havde talt til sit folks fører, Moses: *"Bær dem i din favn, ligesom en plejemoder bærer det spæde barn. Jeg har indsat dig som fader for dette folk, min Moses; pas på, at du ikke opidser dem med alt for stor strengthed; behandl dem som sønner"* (4. Mos. 11, 12).

Side 42

.. **Job** glædede sig over, at han havde været en fader for de fattige (**Job 29, 16**). **Razis**, den godvillige og vellidte elsker af sin stad, kalder Makkabæerbogen for "jødernes fader" (**2. Makk. 14, 37** [fejlagtigt angivet som 31]). Enhver, der elsker at være herre og hersker, må først lære at være fader.

Den mildeste af konger, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, havde gennem den faderlige **kærlighed** (*storgē*), som var indplantet i ham – og som hans egne børn, født af hans kongelige blod og sæd, oplevede i overmål – lært nøjagtigt at være en yderst godvillig fader for fædrelandet og at elske sine undersætter ømt som sine egne sønner. Den mest afklarede af konger vidste også, at profeten Esajas ønsker, at en fyrste, når han optræder som styrer, skal optræde som en læge (**Esajas 3, 7**). Læger skærer ikke straks i årene og lader blod; men når svækkelsen af kræfterne er alvorlig, giver de mad for at vederkvæge og inddrypper drikke. Således skal en konge, således skal en fyrste, behandle sine undersætter mildt; han skal være en læge, ikke en årelader (*phlebotomus*).

Rehabeam, den mest uerfarne af den slags læger, som ikke kunne styre sig selv og var en tåbelig årelader, mistede næsten hele sit rige – i hvert fald mistede han den største del af det. Thi ti [Winstrup skriver fejlagtigt elleve] af Israels stammer brød ud i åbent oprør og faldt fra ham, fordi

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

han ikke var en læge, men en årelader og en tyran (**1. Kong. 12, 11**). Dette monster blev født af moderen "hårdhed". Ved mildhed fæstnes kongetronen bedre, så den aldrig styrter sammen. Da **Perikles** engang lå for døden, lænket til sengen, blev han lovprist på forskellig vis af sine venner: Nogle roste hans sejre, andre hans veltalenhed, atter andre hans ædelmodighed og tapperhed, og nogle hans klogskab over alle måder. Men han løftede hovedet en smule fra sengen og påminde dem om, at det vigtigste punkt i hans lovprisning var udeladt. "Denne ros," sagde han...

Side 43

.. [denne] ros benægter min samvittighed mig ikke: "**Aldrig har nogen på grund af mig måttet iføre sig den sorte sørgedragt.**" Det anså han nemlig for den største ros, at han havde vist sig mild og menneskelig mod alle, og at han ikke havde slynget hævnens ild mod nogen; derfor blev han kaldt "**Den olympiske Perikles**".

Vores salige og mest afklarede konge kunne ved livets afslutning med endnu større sandhed have brøstet sig af, at så længe han var i live, var ingen på grund af ham gået klædt i sort, ingen havde sukket i sorg, og ingen havde måttet tørre sine øjne. Åh Konge, nu saligste i Himlene, førhen på jorden den mest mildhjertede, mildeste og mest afklarede! Mens du levede, var der ingen, der tørrede sine øjne, ingen der sukkede, og ingen der gik klædt i sort på grund af dig.

Derfor er du værdig, ja overmål værdig til, at nu hvor du er død, skal alle danskere og alle nordmænd trætte deres hjerter med gentagne suk, tørre deres øjne – eller rettere væde dem med en vedvarende tåre-dug – og endelig iføre sig de mørke og sorte sørgedragter. Ja, din død er så betydningsfuld, at der burde føres en sort nat hen over alle fædrelandets ting og steder midt under den høje sol, da de nu er berøvet deres vante lys og glans.

V. CHRISTIAN DEN FJERDES Davidske vågenhed. Den femte ædelsten, som i kronen fra vores faldne hoved strålede som en **onyx** midt blandt de kongelige bekymringer og rigets **byrde**, var **VÅGENHEDEN** (*Vigilantia*), den utrættelige omhu og flid. Før David blev ophøjet til den kongelige trone, havde han fra sin tidligste ungdom været vant til bekymringer, omsorg, arbejde og besvær; før han styrede folket med scepteret, styrede han sin faders får med hyrdestaven. Efter filosoffen Filons mening og dom vil den, der er den ypperste i hyrdekunsten, let ende som en god konge. Gud ville, at David i sin første ungdom skulle være fårehyrde, for at han, efterhånden som han voksede op og blev konge, skulle vide..

Side 44

... [vide], at konger er **folkenes hyrder** (*poimenas laōn*), eller folkets paistorer; en titel, hvormed digternes fyrste, Homer, havde kendetegnet Priamos, Agamemnon og Menelaos. Ja, Gud selv kalder gennem sine profeter Esajas, Ezekiel og Mika konger og fyrster for hyrder (**Es. 40, 11; Ez. 34, 23; Mika 5, 4**).

Da David derfor som barn og yngling havde erfaret hyrdeembedet, og hvor strenge krav det stiller, udstod han senere, da han var blevet konge og rigets styrer, en trofast og god hyrdes enorme omsorg, vågenætter og besvær for sine undersåtters hjord som for får. Under vægten og møllestenen af det kongelige embede og dets byrde lader han til i Salmen at have sukket således: "*Hør, Gud, mit råb; mit sind overvældes [af bekymringer og besvær]; fra jordens [mit riges] ende råber jeg til dig*" (**Salme 61, 2-3**).

Den danskes Davidske konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, var – ikke uden vågenætter, ikke uden omsorg og bekymring, men heller ikke uden frugt og ros – en flittig og trofast **folkenes hyrde** (*poimēn laōn*) for sine folk og undersåtter. At de hyrder er de værste, som plejer sig selv og ikke hjorden, det lærer Guddommens trusler hos Ezekiel os: "*Ve Israels hyrder, som kun røgter sig selv!*" (**Ez. 34, 2**).

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

Derfor var denne højlovede, nu salige konge en god, ja den bedste hyrde for sit folk; thi han satte ikke sejl med sin første og fornemste omsorg for sig selv og sine egne sager. Men for undersåtternes frelse vågede han over alle bekvemmelighedens detaljer, og han var – hvad der kendetegner den gode hyrde – ødsel med både sit sind og sit liv for undersåterne som for får, både til lands og til vands. Han var altid mere bekymret for den offentlige frelse end for sin egen sikkerhed. Han kendte nemlig udmærket til den kloge og gamle læresætning: "**At...**"

Side 45

... "**Du skal være til nytte, når du er indsat som leder; hvis du ikke vil gavne, skal du heller ikke ønske at lede.**" Efter dette ord herskede de danskes højærværdigste konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, på smukkeste vis; thi så længe han **STOD I SPIDSEN** for rige og undersåtter, **GAVNEDE** han dem med både hænder og fødder. Sig mig engang: Hvad er en konges hjerte eller hoved andet end en glimrende rede for bekymringer? Hvad, jeg spørger jer, er kongers hænder og fødder andet end undersåtternes fælles tjenere?

Åh, evige Gud! Hvor åbner der sig dog her en vid mark for os at tale på! Tid og dage ville slippe op for os, hvis vi ville eller kunne løsne stilen og tungen for at fremdrage hver eneste ting, hvormed den salige konge gavnede de sine, mens han ledede dem. Men da det ikke står i vores magt at indespærre en hel Iliade af kongelige bekymringer og togter i en nøddeskal (*nuci includere*), er det min hensigt blot at smage på en lille smule derfra.

Den utrættelige konge sørgede ihærdigt og flittigt for, at det vidtstrakte riges grænser blomstrede i lykkelig tilstand. For rigets offentlige vel og gavn – som han næst efter Guds ære havde gjort til ledestjerne (*cynosoram*) for alle sine handlinger – trættede han sit sind med vågen omsorg og sin krop med uophørlig bevægelse.

Ligesom **Primum mobile** [den yderste himmelkugle] med sin bevægelse fører alle de lavere sfærer med sig rundt, og ligesom **urets store hjul** bevæger alle de mindre hjul sammen med sig: Således plejede denne store **arbejdsformand** (*ergodiōktēs*) hyppigt at besøge alle rigets arbejdere – hvad enten de arbejdede på jorden eller byggede skibe ved havet – og ved sin personlige tilstedeværelse anspore deres hænder og fødder til at fuldføre dagsværket. Han [byggede] templer til Gud og en basilika eller et kongeligt slot til sig selv...

Side 46

.. til sig selv og sine efterfølgere; han grundlagde forsvarsværker, slotte og fæstninger til beskyttelse af territorierne og undersåterne med beundringsværdig succes, og opførte dem med vældige omkostninger, da han var særdeles kyndig i arkitektur – ja, ligefrem arkitekternes fyrste. Også på dette felt var han en overmåde smuk efterligner af **Isajs konge, David**, som gav sin søn **Salomon** beskrivelsen af forhallen, templet, forrådskamrene, spisesalen, værelserne og forgårdene (**1. Krøn. 28, 11ff**).

To templer havde han påbegyndt at bygge: det ene i **Danmarks hovedstad København**, det andet uden for denne, efter en ny og forunderlig arkitektur, som han selv havde udtænkt. Dette hellige hus, kunstfærdigt rundt, havde han bestemt for mængden af forstadsbeboere og især søfolk. Det andet [Regenskirken] havde han indviet til de studerendes øvelser i prædikenlære, i daglig tale kaldet **REGENSEN**. På tårnets forside er det prydet med en sådan indskrift:

**LED HERRE (יהוה) TUGTEN OG RETFÆRDIGHEDEN IND I HJERTET
PÅ DEN KRONEDE CHRISTIAN DEN FJERDE.**

Som en forløber for dette tempel var så at sige **Regensens kapel**, ved hvis indvielse Hans Majestæt ikke forsmåede selv at være til stede. **Kristianstads** [i Skåne] kirke, højærværdig og yderst elegant, vil som et evigheds støttepunkt, lig et Colosseum, evigt bevare mindet om den **salige konge som ophavsmand og grundlægger**. Det kongelige slot, som han opførte, **FREDERIKSBORG**, opkaldt

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

efter faderen **FREDERIK** af glørværdig ihukommelse, beundres af både herboende og fremmede beskuere som det nordiske riges mirakel på grund af bygningens utrolige pragt. En stor fugl kræver en stor rede; thi ørnen og stillitsen bygger ikke rede på samme måde. **De danskes Davidske konge**, ligesom...

Side 47

.. ligesom ørnen byggede han sig en meget rummelig rede, et strålende palads. Men for at dette palads kunne behage kongernes Konge og den øverste **Konge** (*Basilei*), tilføjede han dertil et tempel, næsten som Salomons, og et yderst veludstyret værksted for **Muserne** [videnskab og kunst]. Fædrelandets gamle byer og borge, som han havde modtaget fra sine forfædre bygget i mursten, dem forvandlede han – som en anden **Augustus** – ved egen flid og bekostning til marmor. Ja, han grundlagde helt nye og komplette byer fra grundvolden, velforsynede med befæstninger og volde, med deres egne porte, låse og slåer. Blandt disse indtager **Christianopol**, **Kristianstad**, **Christianipris** [i Holsten] og **Glückstadt** [Lykstad] den fornemste plads – sidstnævnte en by, som man må ønske må blive så heldig i virkelighed og skæbne, som den er af navn! Endelig føjede han det nye København, grundlagt på Amagers jord – hvilken vi kalder **Christianshavn** – til det gamle København; ganske vist mindre end dette, men ikke mindre pragtfuldt. Han havde påbegyndt reparationen af Københavns halvt nedbrudte mure og volde, og selvom de endnu ikke er ført hele vejen rundt, skal de i fremtiden fuldføres med samme flid af hans kongelige søn [Frederik 3.].

Ved at genopbygge **Båhus fæstning** og ved at grundlægge **Varberg fæstning** på en meget høj klippe og stadigt befæste den yderligere, sikrede han rigets grænser. Den offentlige bygning for købmænd og forretningsfolk, i daglig tale kaldet **BØRSEN**, som han havde opført nær Københavns Slot, ville man ikke så meget kalde et hus som et **venetiansk palads**. Mange andre bygninger rejste han fra grunden, dels til rigets nødvendige brug, dels til fornøjelse og vederkvælgelse. På en havegrund uden for byens porte [Rosenborg] rejste han en mægtig og fremragende bygning...

Side 48

.. [en bygning], kaldet **ROSENBORG**. Krigsskibene, som blev bygget på hans bud og efter hans opfindsomhed, kan man på grund af deres uforlignelige størrelse kalde for sande monstre, og på grund af deres uindtagelige styrke for havets kasteller. Moderen og dronningen for disse skibe er det, som har både navn og styrke fra den hellige **Treenighed** [*Trefoldigheden*], bestemt til Hans Majestæts eget brug.

For at ophobe rigdomme til riget og skaffe det styrke, iværksatte den yderst foretagsomme konge sørejser og sendte ikke blot én gang flåder til Spanien og helt til **Indien**; ligesom engang Isajs konges søn, **Salomon**, havde sendt skibe til **Ophir** for at hente guld, skibe, som ikke vendte tilbage før det tredje år (**1. Kong. 9, 26ff**).

For at denne skarpsynede og årvågne konge kunne have fuldt overblik over rigets tilstand på alle sider, regnede han det ikke for en byrde at tilbagelægge utallige rejser til lands og til vands inden for fædrelandets grænser. Han sejlede rundt om hele **Norge** helt til Rusland i året 1602. Til Norge satte han ofte sejl for at deltage i herredage: Til Bergen sejlede han i året 1604, og igen i 1641. Til Stavanger i 1607. Til Oslo i 1616. Til Christiania i 1646.

For at disse riger kunne knyttes til naborigerne med forbundets bånd, forhandlede han ikke blot med fremmede konger og fyrster gennem hofmænd eller gesandter; men han tøvede heller ikke med indimellem selv at lade sin egen Majestæts person fremtræde i det fremmede. I året 1606 satte han sejl med en flåde på syv skibe til kongen af England, Irland og Skotland, **Jakob den Sjette** [Jakob 1. af England]. I året 1614 gentog han rejsen til England. Den 25. februar 1619 [mødtes han] på **Halmstad Slot** med den mest afklarede af de svenskes...

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

Side 49

... [den svenske] konge, **GUSTAV ADOLF**, indledte han en yderst venskabelig og fortrolig samtale, til gavn og frelse for begge riger, hvilket jeg snart skal sige mere om.

Til at pleje og overveje rigets sager brugte han ikke blot dagens lys, men også megen tid om natten. Dag og nat holdt han sig klar til at afveje de offentlige anliggender. Mens undersåtterne sov og snorkede om natten, berøvede han ikke sjældent sig selv ro og søvn; halvdelen af natten brugte han jævnlige på at skrive. Forretninger, der skulle fremmes – ja, selv mange hellige betragtninger – nedskrev han med største lyst på papir. Hvis alt det, der var skrevet af kongens egen hånd og pen, kunne samles, ville det sandelig udgøre et tykt og fuldstændigt bind.

Han udvidede den jyske og danske ret, og samtidig den norske ret, med yderst gavnlige love og en umådelig vækst i forordninger; dette har han stillet alle for øje i den **RECESS**, som blev udgivet i året 1615, og som igen blev publiceret i en gentaget og beriget udgave i året 1643.

I øvrigt havde han ikke blot omsorg for sit eget riges og sine undersåtters fordel, men han havde også selve Tyskland, som i en række af så mange år var ramt af ulykker [Trediveårskrigen], i sin varmeste tanke. Det er kendt for hele verden, hvor megen flid, penge og tid han brugte på at bilægge de tyske uroligheder; hvor meget han til forskellige tider gennem skiftende gesandter arbejdede på og forsøgte, for at forholdene i Tyskland kunne genoprettes fuldstændigt. I året 1630 sendte han gesandter til Danzig for at bringe de krigsførende parter til indbyrdes forsoning, heriblandt hr. **Otto Skeel**, rigsråd...

Side 50

.. rigsråd, og **Martin Meden**. Men da alt håb blev skåret over i sin vorden, sendte han alvorlige og vægtige breve til de svenske rigsembeds mænd for at genoptage forhandlingerne om den kristne sag. Ja, han befalede de højtstående rigsråder, hr. **Christen Thomesen Sehested** og hr. **Tage Thott til Skabersjö**, at rejse som gesandter til lejren ved **Ingolstadt** i året 1632, til selve den svenske konge, **Gustav Adolf**, for dér at arbejde på at genvinde freden i Tyskland; hvilket dog atter blev forsøgt forgæves.

Derfor sendte han rigsråderne hr. **Otto Skeel** og hr. **Christoffer Ulfeldt** sammen med **dr. Lippius** til **Breslau** [Wrocław], hvor den gode konges mægling på ny blev afvist. Til sidst blev sagen dog ført så vidt gennem hans utrættelige omsorg og flid, at alle mødtes i venskabelighed til de indledende forhandlinger, og der blev fastsat en dag i **Osnabrück**, hvor gesandterne skulle indfinde sig. Dér mødte i året 1643 på Hans Kongelige Majestæts vegne rigsråderne hr. **Just Høg** og hr. **Gregers Krabbe**, og de opholdt sig dér længe under store omkostninger.

Disse sandelig kongelige bestræbelser, ja, en kristen konge værdige – jeg mener denne kongens omsorg for at kalde freden i Tyskland tilbage fra dens landflygtighed – har selv **Oxenstierna**, **Salvius** og den franske gesandt **de Mesmes** rost i høje toner, og den europæiske verden vil mindes det i alle århundreder. At indvøbe hver eneste prøve på den kongelige omsorg og flid, både hjemme og ude, i denne lovprisningstale, ville være en ligeså stor opgave, som det engang var "at grundlægge den romerske slægt".

Lad os nu gå over til de øvrige af dydernes ædelsten... **mild-** [heden]

Side 51

.. [vand-]uret formaner os til at skynde os. Den sjette ædelsten, som funkede allermest gnistrende som en **Topas** i kronen på vores hoved – der nu ved døden er frataget os til vor sorg – var **GAVMILDHEDEN** (*Liberalitas*), godgørenheden og gavmildheden; den dyd, der giver renter og gør både det nærværende og det fremtidige liv rigt.

David, hebræernes konge, der var særdeles velgørende og gavmild, opfordrer til at hjælpe dem, der er trætte af modgang og presset af nød; han siger: "*Salig er den, der ser til og hjælper den svage; på*

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

den onde dag skal Jehova befri ham; Jehova skal bevare ham og give ham livet tilbage; han skal være salig på jorden. Jehova skal støtte ham, når han ligger på sygdommens leje" (Salme 41, 1-4).

Enhver, der er god, skænker nådigt, spreder og giver til de trængende (**Salme 112, 5 & 9**).

Det, som David synger om i Salmerne og anbefaler med ord, stadfæstede han med selve gerningen og ved sit eksempel. Thi da Herrens ark under højtidelig pragt blev ført frem, hvilket kongernes annaler mindes, understøttede han den omgivende og ledsagende mængde på mest gavmilde vis. Til 224.000 mennesker af begge køn gav han gratis kager og et rigeligt stykke af det brød, der ikke er almindeligt, men bagt i ovn af en bager; dertil både stegt og kogt kød, ikke i småstykker, men i store skiver og bidder; og endelig brede fladbrød eller pandekager.

For Guds æres skyld anså han det for den største vinding at se stort på rigdom og penge i rette tid.

Ornans tærskelplads, som skulle købes til opførelsen af et alter, modtog han ikke gratis, hvilket Ornan ellers ønskede, men han erhvervede den til en retfærdig pris (**1. Krøn. 21, 23ff**). Han ville nemlig ikke, som man siger, formilde Gud med fremmed røgelse, eller som grækerne udtrykker det: "*At dyrke det guddommelige med fremmede røgofre*"; han ville ikke tilbede Gud med andres midler. Til den guddommelige ære og dyrkelse [skænkede han] guld og **sølv**- [kar].

Side 52

... sit sølv udskiftede han [skænkede han] yderst villigt og gavmildt. Opførelsen af templet i Jerusalem, som han i sit sind havde udtænkt i fuld Majestæt, overlod han ganske vist – efter formaning fra det guddommelige orakel – til sin søn Salomon at fuldføre. Dog tålte han ikke, at hans gavmildheds strømme blev helt standset, så han ikke ved forudgående udgifter anskaffede tømmer, sten og alle slags materialer til sønnen, der skulle bygge (**1. Krøn. 22, 8-10**).

Med en ikke ulig velgørenhed og gavmildhed udmærkede Davids efterligner, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, sig; han foretrak at give af sin egen høst til andre frem for at plukke af andres høst. Han reserverede ikke den gyldne høst til sig selv alene, men skænkede den med udstrakt gavmildhed til templer, skoler, akademier og hospitaler (*Xenodochiis*), til gejstlige, akademikere og studerende, til enker og faderløse, til syge og trængende.

Han viste sig sandelig, efter det guddommelige ords forskrift, som en sand og god **fosterfader** (*nutritium*) for Kirken (**Esajas 49, 23**). Det var ikke nok for Hans Kongelige Majestæt at have opført sådanne tempelbygninger til den ene Guds ære, som fortidens konger i ingen af de foregående århundreder har vovet at kaste sig over; men han begavede også Guds levende og sjælefulde templer – ja, selve Helligåndens tempel – med kongelig gavmildhed, ja med guddommelig velgørenhed.

Thi det er guddommeligt at øse gaver ud over alle i overflod. Ligesom Gud åbner sin hånd, mens alles øjne ser hen til ham, og – som den kongelige salmist synger – mætter alt levende med velsignelse (**Salme 145, 15-16**), således repræsenterer Guds stedfortrædere, konger og fyrster, den guddommelige karakter, når de er begavet og beriget med al himmelsk overflod og lader godhedens og gavmildhedens strømme flyde rigeligt til alle. Den Davidske konge havde tillid til...

Side 53

.. [som] vores Salomon [lignede], der bekræftede, at en konge beskyttes af sin godhed (**Ordsprogenes Bog 20, 28**). Denne mest gavmilde konge, nu saligste, stræbede efter at fæstne sit rige således, at det var sikkert både mod indre og borgerlige uroligheder såvel som mod ydre fjender. Mod de ydre fjender sikres rigerne ved tapperhed, mod de indre ved gavmildhed. Den konge hersker fra en støttet trone, som rækker en hjælpende hånd til borgere og undersåtter. For når disse bliver mødt med kongelig velgørenhed, elsker de kongen så højt, at de ikke blot ønsker ham et så langt liv som muligt med godt helbred, men også selv er villige til at udøse deres eget liv og blod for ham.

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

Konger bør ligne **skyer**, som samler og tiltrækker dampe fra jorden, ikke for at beholde dem, men for at sende dem sundbringende tilbage og udøse dem over den jord, der ligger under dem. Vores saligste konge var i sandhed en sky, yderst sundbringende for riget og dets indbyggere; thi det guld og sølv, som var tiltrukket og indsamlet gennem skatter og afgifter, lod han til gengæld regne ned over sine undergivne klienter.

Hvis alle prøverne på den kongelige velgørenhed og gavmildhed skulle skæres ud i detaljer, ville vores tale svulme op til adskillige sider, ja til ret store bind. **Danernes Athen** eller det ophøjede sted, som findes i København [Universitetet], videnskabernes (*Musarum*) helligdom, har på mangfoldig vis erfaret den kongelige gavmildhed. Det vil aldrig tie om de kongelige velgerninger, der er hobet op over det, men vil med alle sine professorers veltalenhed overlevere dem til den sene eftertid. Thi Hans Kongelige Majestæt har ikke blot undladt at indskrænke eller begrænse dette universitets privilegier, men har tværtimod udvidet og forøget dem; han har ikke blot undladt at svække dem...

Side 54

... eller svækket [privilegierne], men han har tværtimod styrket og stadfæstet dem. Han opførte en pragtfuld og stor, dobbelt bygning til universitetets øvelser, både en **Regens** (*Prytaneum*) og en **høresal** (*Acroaterium*). Han berigede universitetsbiblioteket med en betydelig tilvækst af bøger. Han skænkede – med en gavmildhed en konge værdig – en **astronomisk automat**, som er forarbejdet med store omkostninger, og som med daidalisk kunst efterligner både fiksstjernerne og planeternes bevægelser; dertil gav han den **Tychoniske globus**, som ved hertug Ulriks heroiske vovemod blev genvundet og ført tilbage fra Schlesien, og som der ikke findes magen til i hele verden.

Til de københavnske professorers kollegium føjede han nye kolleger med dertilhørende nye lønninger. Antallet af studenter (*alumnorum*), der lever af det kongelige bord, øgede han gavmildt, og han lod opføre en ny spisesal til dem, der var langt fornemmere end den gamle, som var brændt til aske. Til de særligt begavede unge mænd, som ofte hindres af trange kår i hjemmet i at fortsætte deres påbegyndte studier med iver, legatstiftede han rige og forøgede stipendier til årlige udlandsophold inden for de forskellige fakulteter og videnskaber.

Det andet "danernes Athen", **Sorø**, bryster sig af – og vil på evige skrifter bryste sig af – at have fået sin begyndelse fra ham, den højærværdigste af konger; Sorø, som ligesom en **ROSE** (*Sora/Rosa*) spreder sit ry med den mest vellugtende duft vidt og bredt. De fattige kår, som præster mange steder levede under, og som blev gjort kendt af ædelmodige vikarer og ærværdige biskopper, gjorde han tilstrækkeligt rige ved at forøge lønnen, således at de fleste forkyndere nu kan varetage deres hellige embede uden klage. For Kristi lemmer, der kæmper med nøgenhed og mangel...

Side 55

.. [for dem, der] kæmper [med nød], opførte han uden for danernes hovedstad et rummeligt og smukt hospital (*Xenodochion*), som i folkemunde kaldes **VARTOV**. Men inde i selve byen anviste han alle tiggere et bestemt hus, de skulle opsøge, hvor forvaltere står klar til at række dem almisser med gavmild hånd; således at flokken af tiggere ikke længere behøver at bede om mønter ved dørene eller omvandre besværet gennem byen.

Kirkens hellige offerbøsse berigede han ofte med egen hånd. Han udbetalte meget hyppigt penge fra sin egen kongelige pengekasse til elendige enker, forældreløse og andre mennesker af en ulykkelig skæbne gennem hofprædikantens hånd (**hvilket jeg selv er vidne på**). Han åbnede ikke blot sin godheds kilde for herboende brødre og søstre i nød; men han lod den også rigeligt flyde til udlændinge blandt de fattiges skare.

MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV. holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648

Denne yderst gavmilde konges velgørenhed og offervilje kunne ikke begrænses til den nordiske verdens grænser, ej heller holdes inden for Danmarks og Norges skel; men den nåede længere ud, gennem Tyskland, Bøhmen og hele den kristne verden, ja selv ind i Tyrkiet og helt til de fjerneste indere og de japanske øer. Til fordel for bøhmere, tyskere og andre, der ankom som forviste og flygtninge på grund af deres tro, tillod han, at undersåtternes punge blev tømt en smule, og han indrømmede dem gæstfrihedens arnested over hele riget.

Til adskillige titusinder af kristne, som stønnede under den muhamedanske trældoms åg, ydede han uden tøven økonomisk løsesum (*lytro*), for at de kunne føres tilbage til friheden og til den kristne kirkes skød. O, hvilken kilde, o, hvilket hav af gavmildhed!

Side 56

.. [et hav af gavmildhed], der er umådeligt og vidstrakte end selve Oceanet! Den kongelige gavmildhed og offervilje ville selv den romerske veltalenheds fyrste [Cicero], hvis han vendte tilbage til livet og stod iblandt os, ikke være i stand til at lovprise værdigt. Men den velgørenhed, som hundrede munde og hundrede mennesketunger – selv de mest veltalende – ikke kan nå at beskrive, den vil Jesus med sin egen mund engang anbefale mere end rigeligt, når han vil tiltale den salige konge med disse glædelige ord:

"Jeg var sulten, og du gav mig mad; jeg var tørstig, og du gav mig at drikke; jeg var fremmed, og du tog imod mig; jeg var nøgen, og du klædte mig; jeg var syg, og du besøgte mig; jeg var i fængsel, og du kom til mig. Sandelig siger jeg dig: Hvad du har gjort mod en af disse mine mindste brødre, det har du gjort mod mig" (Mattæus 25, 35ff).

VII. CHRISTIAN DEN FJERDES Davidske oprigtighed og troskab mod indgåede aftaler.

Den syvende ædelsten, som lig en **smaragd** prydede kronen på vores faldne hoved, var **OPRIGTIGHEDEN** (*Candor*), ærligheden og den ukrænkelige troskab mod indgåede aftaler. De kongelige annaler vidner om, at David sluttede en hellig pagt med **Jonatan**; hvordan de begge holdt hinanden i de mest kærlige omfavnelser, overvældet af fælles tårer, og kyssede hinanden. Alt, hvad der var aftalt og svoret imellem dem, stod fast på et solidt fundament, som var det indridset i stål for evigt efter denne pagts ordlyd: *"Hvad angår det ord, vi har talt, jeg og du, da skal Herren være vidne mellem mig og dig til evig tid"* (1. Sam. 20, 23; 41-42).

På ganske samme måde mødtes i vores tid – idet de omfavnede og kyssede hinanden gensidigt – danernes David, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, og de svenskes mest afklarede konge, **Gustav Adolf**, som en elskelig **JONATAN**. Hvor? På det slot, jeg tidligere nævnte, **Halmstad**; hvornår? I året 1619, i februar måned.

Side 57

.. [den 25.] februar [1619], og igen i året 1629 i oktober måned. O, hvor var det godt, hvor var det smukt, og hvor var det frydefuldt dengang at se disse to trosbrødre, dette højærværdigste kongepar, bo sammen og ligefrem kaste sig i hinandens arme! (**Salme 133, 1**). De forpligtede sig nemlig med gensidige eder til at overholde de gamle og fædrene pagter, som var blevet helligt oprettet for at afværge alle slags ulykkelige varsler. Blandt disse var den pagt, der blev indgået i **Stettin** i året 1570, og som efterfølgende blev bekræftet i 1612 og genoprettet i 1624.

Vores nordiske David var altid en oprigtig elsker og bevarer af aftaler. Han havde ikke ét på tungen og noget andet gemt i hjertet. Med sin medfødte retskaffenhed afskyede han traktatbrydere og svigfulde mennesker (*punicos homines*), for hvem en aftale ikke er en aftale, og en ikke-aftale er en aftale; de, der tænker ligesom **Lysander**: at børn skal narres med terninger, men voksne med eder. De, siger jeg, der strides om bagateller ("gedehår") og gør en elefant ud af en mus eller en flue for at finde et påskud til at bryde aftaler og ophæve forbund; og mens de tvivler på at have den retfærdige

MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV. holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648

Gud som støtte for deres troløshed, stræber de efter at sætte **Underverdenen** (*Acheronta*) i bevægelse.

Disse folk er sandelig grundigt oplært i **Machiavellis** fordærlige **læresætning** (*paradoxon*) – som burde forvises til de fjerneste folkeslag (**Garamantes**). De påstår, at en vis evne til at bedrage er nødvendig, hvis man vil nå en høj tinde og gøre betydelige fremskridt. De mener, at svindel er nødvendig for alle, der forsøger at vokse fra en lille begyndelse til at bestige den højeste tinde af værdighed i verden; og at svindlen er desto mindre skammelig, jo mere kunstfærdigt man forstår at skjule og pynte på den.

Side 58

.. [at] overtrække [bedraget] med en smuk forevending af farve. Disse maskerede mennesker, der er glatte på ydersiden, gemmer en snu ræv under deres lunkne bryst. I deres sind er der mange gemmesteder og mange kroge; de er folk, *"for hvem hverken alter, troskab eller ed består"*. Om dem kan man sige med den kongelige salmist: *"Deres mund er fuld af svig og svindel; under deres tunge bor tomhed"* (**Salme 10, 7**).

Men vores Davidske konges troskab var altid hellig og ubesmittet; den vaklede aldrig, og den rystede aldrig. Han kunne under ingen omstændighed drives til at bedrage, han lod sig ikke forføre af nogen løfter, selv de mest strålende, og han lod sig ikke tvinge af trusler eller frygtelig vrede; ej heller kunne han korrumpes af bønner eller betaling. Den Davidske konge, der var særdeles oprigtig, havde i Helligåndens skole lært at stå ved sine aftaler og bevare sin troskab. Dybt i hans bryst sad denne Salomonske formaning fast: *"Min søn, hvis du har lovet noget, er du fanget af din munds ord"* (**Ordsprogenes Bog 6, 1**).

Han tvivlede ikke på, at den mest retfærdige Gud, som hverken kan bedrages eller bedrage, har et *"retfærdigt øje"* (*endikon omma*) rettet mod de troløse mørkemænd, som til sidst vil få deres velfortjente straf. Thi det er hævet over enhver diskussion i **Jehovas** klare ord: *"Jeg vil gøre mod dig, som du selv har gjort,"* siger han, *"du, som foragtede eden ved at bryde pagten. Skulle han, der brød pagten, undslippe? Nej, så sandt jeg lever, siger Jehova, han skal visselig dø"* (**Ezekiel 16, 59; 17, 15**). Ligeledes: *"Ve dig, du troløse, som ingen har handlet troløst imod; når du er færdig med at handle troløst, skal der handles troløst mod dig selv"* (**Esajas 33, 1**).

IIX [8]. CHRISTIAN DEN FJERDES Davidske højmodighed og tapperhed. Den ottende ædelsten, som finklede i kronen på vores hoved – der nu er revet bort ved dødens magt – som en **elsket diamant** (*Adamas adamatus*), var **HØJMODIGHEDEN** og en **TAPPERHED**, der var mere end Achilleisk. David, den krigeriske helt, havde givet beundringsværdige prøver på sin tapperhed. [På] sin dyds atletiske bane...

Side 59

.. [sin dyds atletiske] bane fik han straks i selve hyrdeembedet. Det var ikke mod hunde eller ulve, men mod bjørne og løver, han satte sit mod ind; og han jog ikke disse vilde dyr på flugt med sten, ej heller med jagtskyd, lanse eller pil, men – hvad der er beundringsværdigt – han nedlagde dem med ubevæbnede hænder. Denne utrolige tapperhed ophøjer **Sirach** med denne lovprisning: *"David legede med løver, som var de lam, og med bjørne, som var de diende lam, i sin ungdom"* (**Sirachs Bog 47, 2-3**).

I krigen mod filistrene, fortæller de kongelige annaler, trådte **Goliath** – en mand af monstrøs størrelse – ind på arenaen og udfordrede Israels fylkinger til kamp, udrustet med en vældig rustning, nemlig hjelm, benskiner, spyd, skjold og en panserskjorte af 5.000 sekel kobber. For denne gigantiske skikkelse gøs hele den hebraiske hær i bæven. Men David, der var overmåde hurtig i ånden, kom, så og sejrede: Han greb en flintesten fra sin taske, og med en velindssvinget slynge ramte han målet

MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV. holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648

med største behændighed. Han ramte den filistæiske soldats hårde pande så præcist som med en nål, så denne faldt forover og bed i jordens muld.

Og mens kæmpen endnu trak vejret, dér hvor han lå udstrakt på jorden, trådte David på den døende, svang hans vældige sværd og huggede hovedet af det faldne uhyre. Og ligesom det gik i duellen mod dette ene gigantiske monster, således vandt David sig navn som den stærkeste helt i krige og slag mod talrige frygtindgydende fjender: filistre, moabitter, ammonitter, syrere, amalechitter og idumæere. Han blev hjulpet af guddommelig bistand, som han taknemmeligt anerkender i Salmen, idet han synger: *"Lovet være Herren, som lærer mine hænder at kæmpe og mine fingre at føre krig"* (Salme 144, 1).

Side 60

... og at de danskes højmodige konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, var et levende billede (*ectypen*) af Isajs helt [David], den stærkeste helt, det forsikrer vi med alles – selv fjendernes – samstemmende vidnesbyrd. Han kæmpede ganske vist ikke mod vilde dyr, løver og bjørne; men han kæmpede med mod mod fjender, der var vilde nok som løver og bjørne. Ja, han kæmpede mod selve **Goliats** afkom, der var oppustet af hovmod, frygtelig i sin snedighed, frygtindgydende med skjolde og våben, yderst kyndig i krigslist og særdeles kampklar.

Vores Davidske helt udstod med et Achilleisk og diamant-hårdt bryst ikke lettere krige og slag end i fordums tid prototypen (*prototypos*) David, krige som var vakt mod ham ved guddommeligt vink.

CHRISTIAN DEN FJERDES tapperhed i den tyske krig. I året 1625 påtog han sig i Tyskland krigens farlige terningkast, tilkaldt af hele den nedersaksiske kreds og drevet af kærlighed til **KRISTUS** og den ubesmittede religion. Det var nemlig for at tæmme den **apokalyptiske bestie**, det mængestidshovede dyr, og for at han – som en anden Gideon eller Makkabæer – med sit beskyttende sværd kunne befri sine trosfæller, der gøs for det truende babyloniske trældomsåg. For, siger jeg, at han kunne knuse Antikrists pansrede hævnerånder, som forfulgte de kirker, der bekendte sig til Kristi sande evangelium, med fjendtlige våben og beredte dem død og grav, derfor drog han med højmodigt vovemod ud på krigens mark (*Martium campum*).

Dette gjorde han mod denne **Tilly**, en yderst erfaren og snu hærfører, der var så heldig at det næsten var væmmeligt, og som nærmest var træt af sin egen medgang. I selve begyndelsen af den krig, han havde påtaget sig, skred kongens militære anstrengelser smukt frem og lykkedes vel. Alene ved rygten om sin ankomst havde han indjaget frygt i fjenderne.

Side 61

... [at den krig, han så] lykkeligt havde påbegyndt, ikke blev ført til en lykkelig ende, det bør sandelig ikke tilskrives svigt eller de forbundnes tvivlsomme troskab, som nogle vil have det til, og heller ikke kongens brudte mod, men udelukkende Guds beslutning. Guds vilje må gælde i stedet for seks hundrede, ja tusind grunde. Det er grund nok, at Gud ville det således; intet yderligere behøver man søge efter.

At vores saligste konge i denne sag, som i andre, ikke var ulig Isajs konge [David], vil let stå klart. David lagde alle sine tanker og al sin omsorg i at udbrede dyrkelsen af Gud. Han led under, at han selv boede i et hus bygget af cedertræ, mens Guds ark opholdt sig i et mindre værdigt herberg. Derfor besluttede han at bygge et helligt hus til Herren. Planen om at opføre templet blev først godkendt af Nathan, men den følgende nat åbenbarede Gud sin beslutning for Nathan: Han ønskede ikke, at det hellige tempel skulle bygges af David, men ville have denne opgave reserveret til Davids søn, Salomon (**2. Sam. 7, 1-6ff**).

Vores Davidske konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, der udelukkende havde Guds ære for øje, havde i sit sind besluttet at beskytte **KRISTI** truede kirke med våben. Der manglede måske heller ikke folk, som ved deres bifald og råd bestyrkede kongen i dette udmærkede forsæt; men at disse

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

roller i det himmelske hofs protokol ikke var tildelt denne konge – hvilket en eller anden Nathan måske havde forudsagt – det har begivenhederne og krigens ulykkelige udfald erklæret. Men skønt Gud udvalgte Davids søn til templets grundlægger og ikke ønskede, at David selv skulle påbegynde den hellige bygning, så mishagede det dog ikke Gud, at David havde ønsket dette; ja, Gud ønskede ligefrem, at han skulle have dette ønske.

Side 61 (to ens side nummer i kilde)

... [indjaget frygt i fjenderne]. Han indtog fæstningen **Hoya** med taperhed. Han befriede Nienburg-borgerne, der var omringet af Tillys tropper, fra belejringen – ikke uden store tab for fjenden. Ved hjælp af hjælpetropper holdt han **Stralsund** fri for fjendtlige angreb, selvom disse fortsatte med stor stædighed. Schlesien, Pommern, Mark Brandenburg, hertugdømmerne Braunschweig og Mecklenburg samt andre tyske provinser besatte han med mandighed, efter at adskillige tusinde fjender var nedlagt, og han oversvømmede dem så at sige med en talrig skare af soldater. Han modstod den berømte general **Tilly** med så mange mænd og så stor styrke, at denne [Tilly] alene, uden støtte fra **Wallenstein**, ikke var en jævnbyrdig modstander for denne danernes **Herkules** eller **Hektor**. Næsten to år tilbragte han i det tyske krigsopgør (*Martis agone*), og i dette tidsrum opnåede han, at de "ignatianske esauitter" [jesuitterne], der syder af underverdenens (*stygium*) ild, ikke gennem deres hykleriske "modreformation" fik afløb for det stedmoderlige had, hvormed de forfølger lutheranerne; og at de, der er indviet til den lutherske tro, ikke blev slået i nakken for det romerske inkvisitionshofs strenge domstol. Sandelig, hvis han med disse krigerske bestræbelser ikke havde udrettet andet i Tyskland end at sætte en stopper for den pavelige modreformation for en tid, så havde han dog gjort en glørværdig gerning. Denne store **danernes Atlas** fortjener stor ros, fordi han af kærlighed til religionen lod en så stor krigsbyrde lægge på sine skuldre – uden at der skulle meget overtalelse til – selvom hans heroiske og kristne anstrengelser endte i en mindre ønskværdig katastrofe [nederlaget ved Lutter am Barenberg]. Thi i store ting er det nok at have villet; selv anstrengelsen i vanskelige sager bærer sin egen løn.

Side 63

.. "du har tænkt," siger **Jehova**, "i dit hjerte på at bygge mit navn et hus, og du har gjort vel i at overveje dette i dit sind." Det var ikke uden Gud eller Guds tilskyndelse, at ønsket om at hjælpe Kristi båd, der blev kastet rundt af den rædselsfulde forfølgelses bølger, var indgivet i vores nu saligste konges sind. Thi dette foretagende var ligeså prisværdigt, som det var omfattende; et strålende værk, som ikke kunne andet end at behage Gud.

At alene vores Davidske konges vilje og forsæt behagede den øverste dommer i himlene, det har forskellige tegn på jorden bekræftet. Det første bevis på guddommelig gunst var det levende billede af den piskede og tornekronede Kristus, som han [kongen] med vidåbne øjne skuede, da han var indviklet i de tyske uroligheder; hvilket jeg tidligere har indsat en fuldstændig og klar beretning om. For med dette billede antydede Kristus, at det var Ham, hvis sag og Kirke kongen havde påtaget sig at forsvare.

Et andet argument for den guddommelige nåde var de romerske [katolske] fjenders moderate optræden, da de i store skarer trængte ind i en stor del af det elskede fædreland, Jylland (*Cimbriam*), uden mord og blodsudgydelse, og uden at de dér forsøgte at forgribe sig på menneskenes sjæle eller religionen.

Endelig mener jeg, at det tredje tegn på en nådig guddom var den pludselige forvandling af desperate omstændigheder til en ønskværdig tilstand, nemlig Freden, der var større og bedre end alles håb og forventning; den som **Jesus** med gavmild hånd gav tilbage til kongen, sin sags forsvarer, gennem **fredsslutningen i Lübeck den 9. juli 1629**. Ja, på grund af sit beskyttende

MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV. holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648

arbejde, som han trofast udførte for Kristus blandt de dødelige, bliver han nu belønnet med den evige sejrpris (*brabeo*) blandt de udødelige.

Side 64

.. [Ligesom det skete] for David: Da han havde besluttet at bygge Herren et hus – og vel at mærke et sådant, som kunne nedrives og ville blive nedrevet, så ikke sten på sten ville blive tilbage – da lovede Herren ham til gengæld, at Han ville bygge ham et hus, men et evigt hus, der aldrig ville styrte sammen. Dette forkyndte Nathan ham på Guds vegne med disse ord: "*Herren kundgør dig, at Herren vil bygge dig et hus.*" Hvad for et hus, spørger jeg? "*Jeg vil grundfæste hans kongedømmes trone til evig tid,*" siger **Jehova (2. Sam. 7, 11-13)**.

Således fejrer vores Davidske konge nu evige triumfer i den triumferende Kirke, i de himmelske tabernakler, fordi han her på denne sorgfulde jord kæmpede tappert for Kristi kæmpende Kirke. Men sandelig: Ligesom det Jerusalemitiske tempels majestæt og herlighed tilskrives dels sønnen Salomon som arkitekt, dels faderen David, som først havde udtænkt det i sit sind og forberedt materialet til sønnen, der skulle bygge det – således er det retfærdigt at tilskrive æren for den evangeliske sag og Kirke, som er bevaret indtil denne dag, ikke blot de svenskes uovervindelige konge, **GUSTAV ADOLF**, men også vores egen yderst tapre konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**. Thi han [Christian] bar eksemplets fakkelt foran denne sin efterfølger; ja, han **brød isen**, og ved at overlade byen **STRALSUND** åbnede han selve porten til Tyskland og banede derved vejen for svenskerne til at skride frem mod deres herlighed.

Men lad os nu lade den tyske krig ligge og med varsom hånd beskrive både den gamle og den nyeste krig mod Sverige, så vi kan få et overblik over, hvilke tapre bedrifter den højmodige konge udførte både dér og her. I året **1611** [drog han i krig] mod de svenskes konge, **Karl** [9.]...

Side 65

.. **Karl den Niende**, af hvem han længe og ofte var blevet provokeret, blev han tvunget til at gribe til våben. Under denne krig kæmpede han med største succes til lands og til vands og vandt betydelige sejre. Disse sejre blev fremvist for alles øjne gennem de trofæer og faner, som i lang tid hang i en lang række i Vor Frue Kirke i København. Han tvang med stærk hånd **Kalmar**, **Borgholm**, **Øland** og **Guldborg** [Gullberg] til at overgive sig. Til sidst underlagde han sig **Elfsborg**, og dér betvang han med sin flåde syv af Sveriges større skibe, hvoraf de fem bar opdigtede navne: **HEKTOR** (*Rigsadmiralens flagskib*), **Krabben**, **Den Blå Orm**, **JONAS** og **Lampretten** [Niøjen].

Disse krigsuroligheder, som varede i næsten to år, bragte den guddommelige godhed til ro ved Karls død; og efter at der var sluttet fred med sønnen **Gustav Adolf** i året 1613, ved den engelske konges mellemkomst, blev begge riger beroliget. Dette fredens bånd forblev helt og fast indtil året 1643, hvor de svenske hærafdelinger, efter Gustav Adolfs død, fløj hertil på hurtige vinger fra Tyskland og indhyllede fædrelandet som tætte skyer i en uventet storm.

TORSTENSSON, der var opstemt over alt for mange og langvarige sejre i krigene, og som fra lykkens højeste tinde ikke frygtede noget nederlag, førte mod slutningen af året 1643 sine tropper ind i Holsten og Jylland (*Cimbriam*), efter at krigen i Tyskland var sat midlertidigt på pause. **HORN** førte derimod i begyndelsen af året 1644 fjendtlige hære fra Sverige ind i Skåne. Og svenskerne gjorde ikke blot landet, men også de danske farvande usikre med fjendtlig hånd. Vores yderst tapre konge...

Side 66

... da han indså, at fædrelandets frelse blev kastet rundt af havets vældige bølger, besluttede han, at hans territorier først og fremmest skulle forsvares med "mure af træ" [skibe]. Han ilede med iver til

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

Neptuns våben og udrustede sig straks til et maritimt tog; ja, skønt han næsten var halvfjers år gammel, optrådte han selv som en højmodig rigsadmiral (*Archithalassum*).

Mod fjendens flåde – både den lejede [hollandske] under **Thijssen** i Vesterhavet nær øen **Sild**, og den [svenske] under **Fleming** i Østersøen, ikke langt fra **Kielerfjorden** – kæmpede han med bitterhed og iver, så fjenderne både her og dér vendte om til flugt for fulde sejl. Med deres sønderslåede og blodsudgydte skibe trak de sig frygtsomt tilbage til den havn, de var draget overmodigt ud fra, efter at adskillige hundrede af deres soldater og søfolk enten var blevet såret eller dræbt, heriblandt selve **Fleming** og **Lave Beck** (*Lauhusio*).

Det er en mindeværdig prøve på den kongelige tapperhed, hvordan admiralsskibet [**Trefoldigheden**], hvorpå Majestæten selv – fædrelandets frelse – befandt sig, blev omringet af fjendtlige fartøjer på havet. Han modstod alene hele det fjendtlige angreb og voldsomhed i to timer uden at gå under, indtil de øvrige skibe i gunstigere vind kunne ile til undsætning; opmuntret og ført frem, ikke blot ved sejl eller våben, mænd eller styrke, men ved Majestæten egen højærværdige tilstedeværelse, beskyttet af Gud.

Efter at fjendens flåde var besejret i begge have, og de fjendtlige småskibe (*Myoparonibus*) dels var nedkæmpet, dels drevet på en skammelig flugt, og efter at bedriften på havet var fuldført på glørværdig vis, indfandt den Achilleiske konge sig personligt med sine udvalgte soldater på det faste land og på krigens mark, hvor han trængte fjenden hårdt i Skåne.

Side 67

... men fjenden misundte kongen sejren og snød ham for den ved at trække sig tilbage. I øvrigt lod den mest glørværdige konge – som førte krige ikke uden kærlighed til freden, som var ligeså højærværdig som han var stærk, og som hellere ville frelse én borger end dræbe tusind fjender – endelig i året **1645**, med den franske gesandt som mægler, krigens blodige skyer vige for fredens klare sol (*Phæbo*). Vi bønfaller alle om, at denne fred, som er genvundet ved guddommelig gave, må vare ved for os i et uforstyrret forløb.

Denne Herkuliske og Hektoreiske konges heroiske bedrifter, udført på både land og hav, vil jeg for nærværende undlade at beskrive malende og detaljeret; thi historiens forfattere, de trofaste vogtere af de udførte bedrifter, vil optegne dem med større flid og erindre dem mere udførligt.

IX. CHRISTIAN DEN FJERDES Davidske tålmodighed og udholdenhed. Den niende og sidste ædelsten, som i kronen på vores hoved – der nu ak, ved skæbnens misundelse er revet bort – udsendte sine stråler lig en **ametyst**, var **TÅLMODIGHEDEN** (*Patientia*) og udholdenheden; den dyd, der sejrer over alle krænkelse og ulykker.

David, der var et spejlbillede på den skiftende lykke, var i sandhed en mand skabt efter Guds behag og vink; han indrettede sig helt efter Guddommens forgoftbefindende og afstemte i alle ting sin egen vilje efter den guddommelige. Ikke desto mindre behandlede Gud ham ikke blidt, men prøvede ham med de hårdeste kår; Han sendte den ene ulykke efter den anden over ham. Gud rakte David en kongelig krone, men den var fuld af spidser og torne. Guds gesandt, Nathan, havde ganske vist sagt: "*Herren har taget din synd bort*"; Gud tilgav ganske vist den brøde, David havde begået, og skånede ham for den evige straf, men han krævede ikke desto mindre en midlertidig og temmelig streng straf af ham. Gud [krævede] af David...

Side 68

... [Gud] tog sig den fortjente straf af ham [David], der ellers var ham så kær. David blev plaget til døde af en uendelig række af ulykker; han blev lænket stramt af en mangesidet kæde af katastrofer. I adskillige år var han en konge uden rige; midt i Sauls konstante efterstræbelser blev han ramt af en vedvarende dødsfrygt; han byttede én skov ud med en anden, ét bjerg med et andet; han udstod sult

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

og tørst. Da han endelig havde fået riget i besiddelse – ak, evige Gud – med hvilke krigsuroligheder og hvilke katastrofer blev han da ikke prøvet!

Hans søn **Amnon** bragte incest ind i det kongelige hus og krænkede sin søster [Tamar]; **Absalon** skar halsen over på Amnon ved middagsbordet; og Absalon forfulgte sin egen far, efter at denne var drevet på flugt, med en mægtig hær, men endte med at hænge fast i en eg ved sit hår og døde elendigt, gennemboret af tre spyd. En frygtelig hungersnød varede i tre år; den blev fulgt af en pest, som ganske vist ikke var langvarig, men overmåde grusom, da den på tre dage udslettede halvfjerds tusinde mennesker.

Heller ikke i sin høje og skrantende alder forlod bedrøvelserne og katastroferne David: Dengang tragtede **Adonija**, hans ældste søn, efter det rige, som faderen David havde tænkt at betro til den yngre søn Salomon. Således fulgte ulykke på ulykke. Se, jeg bønfalder jer, på hvilken måde Gud fremmer betalingen af gæld og selv tilfredsstiller sin retfærdighed: Han eftergiver de evige straffe, men forbeholder de midlertidige. Med særlig gunst inddriver Gud udeståender, mens vi lever; han straffer os [her], for at han ikke skal straffe os [hinsides]; han tugter i korte og få øjeblikke, for at han ikke skal tugte længe og evigt. Men skønt David var nedbøjet af mangedobbelte ulykker, tabte han ikke modet. Han kaldte alle lidelserne for frelsens bæger og sagde: "*Jeg vil løfte frelsens bæger*"...

Side 69

... "**og påkalde Herrens navn**" (**Salme 116, 13** [Winstrup skriver v. 4]). Kristi bæger, blandet med megen malurt, og det himmelske fad, skummende af galde, modtog han med et ivrigt sind; han drak det utrætteligt og med glæde. Han blev rejst op med desto fastere tillid til Gud, og han rejste sig desto mere redbon over for den guddommelige vilje, jo hårdere han blev behandlet af Gud, og jo bitrere han blev pint.

I den Davidske tålmodigheds skole var danernes konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, en trofast og flittig lærling (*Tyro*), grundigt oplært i kristen udholdenhed. Sammen med David og Davids søn, **KRISTUS**, bar han med glæde tornekronen, der var sammenvævet med den gyldne sejrskrans; han sad roligt på den kongelige trones tornede sæde. Han optrådte sandelig som en konge efter Guds hjerte på Davids vis; han havde formildet Gud med en alvorlig og hengiven **anger** (*metanoea*). Ikke desto mindre havde himlens beslutning tildelt ham, selv som gammel og svag, en bitter skæbne, der skulle udstå, for at det ved korsets uomstødelige bevis kunne stå klart, at han ikke mindre end Isajs konge i fordums tid var Guds højtelskede søn.

Ja, for at den Gud-hengivne konge kunne fortsætte målbevidst på gudfrygtighedens løbebane, drejede Gud ham rundt i en ulykkelig skæbnes **pisketop** (*turbine*). Det er en barneleg at drive en pisketop rundt med en pisk. Når toppen, træt efter mange omdrejninger, vakler og ser ud til at skulle vælte, slår barnet til den med pisken og rejser den til nye omdrejninger; atter tugter det den trætte top med pisken, så den igen drejer rundt. Denne leg leger den lille Jesus eller Gud i verden: Gud har os mennesker ligesom bolde; han er nær hos os, når vi er lige ved at gå til grunde; han rejser os op med korsets pisk, når vi skal til at falde. Han slår for at styrke, han sårer for at **helbrede**,

Side 70

... [Gud] helbreder, han nedslår for at rejse op, han tynger med det onde for at overøse med evige goder. Vi er bolde, vi er hjul og pisketoppe; den, der driver bolden frem, og den, der snurrer toppen rundt, er Gud, er Jesus. Med sine slag og piskesmæld bevirker han dette: at vi bliver korsdragerne, tålmodige og udholdende.

Ak, evige Gud, med hvor mange og hvor store piskesmæld fra den guddommelige pisk blev ikke danernes Davidske konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, drevet rundt i ring! Jeg kunne bruge en hel dag på min fortælling, hvis jeg skulle forsøge at opregne alle lykkens storme og alle

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

modgangens pile, som han – vores tidsalders **DAVID** – modtog med uforfærdet sind. Frygtelige krænkelse, rådne løgne, skarpe spydigheder og skældsord, et bittert had og en misundelse, der var mere end hundsk, ræveagtig svigagtighed og ulveagtig vold udholdt han med sindslige vægt. Ligesom han ikke løftede brynene i hovmod over den smigrende lykkes lokketoner og nydelser, således tabte han heller ikke modet over den samme [lykkes] stedmoderlige snerren og piskesmæld. Det var Sokrates' særkende altid at bære det samme ansigt, men det er den kristnes særkende altid at bevare det samme sind.

Dér blev den Davidske konge rejst op, hvor andre bliver trykket ned; dér stod han oprejst, hvor de fleste ligger ned. Han var den mest ranke midt i ruinerne, han vandrede hævet over enhver skæbne; han gennemløb sin høje alders turbulente år frygtløst, i den overbevisning, at det er den største ulykke ikke at kunne bære ulykken, og at det er det største af alle under ikke at kunne eller ville tåle det onde. Da han syntes at stå på den yderste kant [af taget], da alt i riget syntes allermest håbløst og så ud til at blandes i et frygteligt kaos, da fandt han blidt hvile i Guds vink og beslutning.

Side 71

.. de mest velkendte og hyppigste ord på hans læber var disse, der åndede af ren og vidunderlig tålmodighed: *"Som det behagede Herren, således er det sket, og således ske det. Lovet være Herrens navn"* (**Job 1, 21**). *"Lovet være Herren, Israels Gud, fra evighed til evighed"* (**Salme 41, 14**). *"Guds vilje er min vilje, Guds time er min time."* *"Det er godt for mig, Herre, at du har ydmyget mig"* (**Salme 119, 71**). *"Til dig, Herre, har jeg sat min lid, lad mig ikke blive til skamme i evighed"* (**Salme 31, 1**).

Men ligesom han havde lært at udstå det onde, således havde han i den Davidske tålmodigheds læreskole (*Gymnasio*) også lært ikke at gengælde det onde. At sluge krænkelse, tøjle hævnthirsten, overvinde sig selv, tæmme sine følelser og tilgive sine fjender var ved guddommelig nåde forundt ham frem for utallige andre konger.

Shimei, en slægtning til Saul og en gennemført skurk og usling, forfulgte David med grusomme skældsord og forbandelser; ja, han lod ordene få vægt af sten, idet han kastede både sten og søle efter David, mens han råbte: *"Forsvind, du blodhund, forsvind, du nidding! Herren har gengældt dig alt det blod, du udøste af Sauls hus. Se, nu rammer ulykken dig, fordi du er en blodhund"* (**2. Sam. 16, 8-11**). Dengang kløede det i fingrene på Davids slægtning **Abishaj** for at dræbe denne spotter; han bad om lov til at hugge hovedet af ham. Men David bremsede dette yderst retfærdige forsvar og sagde: *"Lad ham forbande; thi Herren har befalet ham at forbande mig."*

Heller ikke vores nordiske David manglede grusomme bagvaskere, som ikke gøs for at krænke hans Majestæt med frygtelige forhånelser og skamstøtter; folk, som med forbandet dristighed slyngede så hæslige og afskyelige skældsord mod ham, at selv hele flokken af furiere ikke kunne udånde noget mere urent fra Underverdenens (*Averni*) svælg. Mod dem...

Side 72

... når han hørte nogen af sine egne [folk] bønfalde om guddommelig hævn (*Nemesis*) over dem [bagvaskerne] eller ønske dem ondt tilbage, da irettesatte han denne med "den Davidske strigle" og formanede således: *"Du skal ikke forbande disse spottere; thi de forbander mig efter guddommelig befaling."*

Den mest fromme konge vidste nemlig, at alle de krænkelse, der blev påført ham, ikke skete ved et tilfælde eller af vanlykke, men mens Gud så det, hørte det, billigede det, ville det og befalede det – Han, som rigeligt belønner det, vi udstår for Hans skyld. Med denne trøst holdt han sig smukt oprejst sammen med forbilledet (*Prototypo*) David, idet han sagde: *"Måske vil Herren se til min nød og gengælde mig med godt for den forbandelse, der rammer mig i dag"* (**2. Sam. 16, 12**).

MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV. holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648

Vores Davidske helt lod bevidst den mest oplagte lejlighed til hævn gå fra sig. Ligesom David engang nærmest havde haft sin dødsfjende **Saul** mellem sine kløer, og dog skånede ham; han kunne have knust ham som en lille mus eller en orm, og dog skånede han ham. Mange mennesker og mange grunde talte for drabet; soldaternes opmuntring og den lette adgang til at udføre dåden talte for Sauls død, og dog skånede han ham. Ja, David manglede ikke selv tanken: "*Jeg bliver selv dræbt, hvis jeg ikke dræber*", og Davids hænder kløede efter at gå efter Sauls strube, og dog skånede han ham. David beherskede sig og nøjedes med at skære en flig af kappen. På samme måde afstod Davids efterligner, vores saligste konge, fra den mest oplagte hævn. Skønt han undertiden nød den kærkomne lejlighed til at nedkæmpe en fjende, mens soldater og hærførere pressede på og tilskyndede til et blodigt slag, foretrak han at overvinde sig selv frem for fjenden. Om jeg så besad Tullius' [Ciceros] veltalenhed, ville jeg ikke med ord kunne nå højden af denne Davidske konge...

Side 73

. [kampen] og sejren, som vores konge vandt over sig selv. Lad nu Tullius [Cicero] tie om sin Julius Cæsar, som han ophøjer til skyerne, fordi han som den eneste skulle have for vane at glemme krænkelser og skåne selve sine fjender. Cæsars dyd nåede sandelig ikke de højder, som vores Davidske helts udholdenhed og mildhed gjorde. O, du mest tålmodige blandt konger! O, du sande og levende billede på Isajs konge [David], som skal mindes i alle århundreder!

Kronen på vores hoved, som ak, ved skæbnen er faldet, og dens ni ædelsten – eller rettere de ni dyder, der svarer til dem – har vi nu betragtet tilstrækkeligt. Vi har gennemgået vores mest glørværdige konges dyder, nøje sammenholdt med dyderne hos Isajs konge, David.

Vi kommer nu til **saligheden**, lykken og den mangfoldige fremgang – dyden og gudfrygtighedens ægte afkom – hvor den Jerusalemitiske og den nordiske David stemte overens på det nøjagtigste. Denne parallelle betragtning af begge konger vil vi dog blot udforme med en let økse [behandle kortfattet] og tilføje som et lille tillæg.

1. CHRISTIAN DEN FJERDES Davidske ægteskab, frugtbart med en udvalgt række af sønner. Den første salighed, som ved guddommelig gunst tilfaldt både hin konge og denne, var et lykkebringende ægteskab og en udvalgt række af børn. David havde fået en hustru af kongeligt blod, Sauls datter **Mikal**. Hun var sin mand David særdeles trofast og hengiven; ikke blot afslørede hun sin fars blodige beslutning om at lade ham dræbe næste morgen, idet hun sagde: "*Hvis du ikke redder dit liv i nat, er du i morgen en død mand*"; men hun narrede desuden snedigt Sauls drabanter, da de ledte efter David i sengen, ved at lægge en træfigur dækket med klæder dér. Ved hendes geniale list slog faderens blodige forehavende fejl; ved hendes oprigtige troskab slap ægtemanden ud, brød frem og undslap (**1. Sam. 19, 11-16**).

side 74 mangler i kilde

Side 75

... [ved] guddommelig gave både uskadte og overlevende. Den fjerde var **ULRIK**, som for længe siden blev taget bort fra de menneskelige ting. Disse kongelige sønner var ikke – som Davids sønner, **Absalon** og **Adonija** – ulydige; de sønderrev ikke deres faders kongelige hjerte med bekymring og sorg; de tragtede ikke gudløst efter faderens krone og scepter, og de nærede ikke kærlighed til at støde faderen fra tronen. Derimod viste de sig altid yderst lydige og ønskede af deres hjertes inderste grund deres kongelige fader et langt liv.

De havde en medfødt tilbøjelighed til alt stort, idet de på prisværdig vis var opdraget af deres fader og gang på gang tilskyndet af ham til at øge deres dyder og ophøjethed. Den bedste fader, **David**, fulgte sin værste søn, **Absalon**, da denne døde elendigt, med bitter sorg og strømme af tårer, idet

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

han sang denne klagesang: "*Absalon, min søn, Absalon! Gid jeg var død i dit sted! Absalon, min søn, min søn Absalon!*" (**2. Sam. 18, 33**).

Hvor meget mere retfærdigt og rimeligt aftvang det ikke vores Davidske konge bitre tårer, da hans bedste sønner døde alt for tidligt: **CHRISTIAN**, den mest milde og nådige af prinser, og **ULRIK**, som var en uvurderlig gave fra Gud og en pryde for den europæiske verden.

II. CHRISTIAN DEN FJERDES Davidske redning fra forskellige livsfarer. Et andet moment til at lovprise både Isajs konges og vores nordiske konges lykke er den guddommelige og forbløffende redning fra store og mange farer for dem begge. Hebræernes konge, David, var overalt omringet af yderste og utallige farer, som den guddommelige hånd helt åbenlyst fjernede fra hans hals. Ved Guds hjælp blev han ikke bytte for løve eller bjørn; med Guds bistand undslap han mere end én gang uskadt fra Sauls blodige hænder.

Side 76

... [David] undslap; ledsaget af Gud nåede han efter to dages rejse fra kong **Akis'** hof uskadt til hulen **Adullam**. Mens Gud opholdt ham, levede han et nøjsomt liv i ødemarkens lunde og huler uden at gå til grunde; og mens Gud løste ham, blev han ikke fanget i de fælder, der var lagt ud for ham.

Vores de danskes konge, som sandelig er Davidsk og som oftere er nævnt i denne lovprisningstale, har den guddommelige godhed mange gange revet ud af den mest overhængende livsfare. Der findes så mange og så store beviser på guddommelig omsorg og beskyttelse over for ham, at vi aldrig vil kunne takke den frelsende Gud tilstrækkeligt herfor.

Hvor ofte, spørger jeg, har Guddommens højre hånd ikke trukket ham ud af fjendernes hænder i både den tyske og den svenske krig og bevaret ham sikker og uskadt, mens andre ved hans side blev strakt til jorden med dødelige sår? Blev han ikke ramt af fjendtlige våben i slagmarken, beskudt med kugler og projektiler, og udstod han ikke de **grusomme kirurgers klør**, mens denne hårde befaling lød i hans ører: **BRÆND, SKÆR!** – og dog genvandt han sine kræfter, da Gud gav lægens hånd fremgang?

Har ikke alle og hver enkelt af elementerne, som på Guds befaling skulle tjene ham i det landbrug (*latifundio*), han fik givet, undertiden også udsat ham for enorme farer, men dog ladet ham redde ved guddommelig beskyttelse? Luftens stormvejr plejede ofte at rejse sig og piske havets bølger op, hver gang kongen satte sejl til rejse, i en sådan grad at jævne folk i deres indgroede overtro mistænkte kongen for ved en uundgåelig skæbne at være forfulgt af vilde vinde under sejlads; men Gud førte ham altid sikkert i havn under den turbulente himmel.

I vandet blev han også undertiden kastet med største livsfare; nær ved kirken eller det kongelige slot, **Frederiksborg**...

Side 77

... [ved Frederiksborg], hvor han engang blev kastet ud fra en bro med vogn og heste i slotsøen; men den guddommelige godhed tillod ham at rejse sig helt uskadet. Ved den frygtindgydende **ILD** og de rædselsfulde brande, når hovedstadens bygninger eller selve Tøjhuset stod i flammer, var Hans Kongelige Majestæt tættest på ilden; mens andre ved hans side blev knust af brændende bjælker, blev han vidunderligt bevaret af Gud selv.

Ved **JORDEN** blev han endelig engang levende begravet, før han blev lagt i graven som død: **I året 1625, den 20. juli**, på volden ved byen **HAMELN** i Tyskland. Da han ved skumringstid red på sin hest for at inspicere vagterne, styrtede han med hesten i hovedkulds fart ned gennem en skjult åbning dybt i jorden. Dér lå han længe begravet under jordmasserne, og da han endelig blev gravet ud, virkede han livløs i to timer.

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

Ligesom David i fordums tid som et forbillede (*prototypos*) skjulte sig tre nætter og lige så mange dage i en hule (**1. Sam. 22, 1**), således lå vores Davidske helt her under jordens dække; og da han i hast var blevet trukket ud derfra, lå han i tre dage i en tilstand mellem liv og død. Men livets ophavsmand, **Gud**, bragte ham tilbage til fuld livskraft med sin ånd. Står det ikke her så klart som muligt, at intet i hele verden kan skade den, der glæder sig over en venlig og nådig Gud?

Lyser **Mercurius Trismegistus'** velkendte ord ikke klart frem i dette eksempel med kongen: "*Den eneste beskyttelse for mennesket er gudfrygtighed*", eller rettere **Paulus'** guddommelige ord: "*For dem, der elsker Gud, samvirker alle ting til det gode*" (**Rom. 8, 28**)?

III. CHRISTIAN DEN FJERDES Davidske ære og undersåtternes hengivenhed. Den tredje salighed og velsignelse, som var fælles for de nævnte hebraiske og danske konger, mener jeg var undersåtternes oprigtige hengivenhed for dem begge, deres usminkede kærlighed og deres yderst villige lydhed...

Side 78

... [og deres] dybeste underkastelse. Hvor megen kærlighed og hvor megen ære det hebraiske folk udviste over for David, vidner de kongelige annaler om med denne beskrivelse: "*Hele Israel og Juda elskede David; thi han drog ud og vendte tilbage i spidsen for dem*" (**1. Sam. 18, 16**).

Den Davidske danernes konge, som er værdig til alle århundreders ihukommelse, havde i den grad knyttet sine undersåtter til sig gennem et styre præget af faderlig mildhed og mild faderlighed, at de ikke blot fulgte ham med en klients lydighed, men omfattede ham med en ligefrem barnlig kærlighed. Han holdt af dem som af sønner, og de elskede og ærede ham som en fader.

Denne enighed og forening mellem undersåterne i kærlighed til kongen og med den elskede konge, er en sag, der er **STÆRKERE END JERN** og sikrere end alle livvagter og hele kredsen af drabanter, uanset hvilket folk de så er valgt fra. En sådan samdrægtighed mellem undersåtterne og den elskede konge, en sådan *eros* [kærlighed], bevirker, at små riger vokser sig umådeligt store, mens *eris* [strid] og vrede ordenerne imellem får store ting, ja selv de største imperier, til at falde fra hinanden meget hurtigt. Dette bekræfter erfaringen – altings læremester og tidens mest agtpågivende herskerinde – i så høj grad, at den, der ville benægte denne klarhed, må anses for at have **Moms'** hjerne [være en tåbe].

Eberhard den Skæggede, hertug af Württemberg, sagde engang i en forsamling af fyrster, da den ene af dem pralede af sine rige indtægter, den anden af sine malmminer og en tredje af jeg ved ikke hvad, at han regnede det for sin største ære, at han midt om sommeren ude på landet trygt kunne lægge sig i skødet på en hvilken som helst af sine undersåtter og hvile sødt. Denne pris fortjener sandelig vores konge, den højt savnede landsfader...

Side 79

... så længe han var iblandt de dødeliges skare, kunne han med langt større ret og med en langt sandere lovprisning gøre krav på dette [undersåtternes kærlighed]. Der fandtes ikke én blandt alle undersåtterne, som ikke ville have ønsket at frikøbe så stor og mægtig en konges død med sit eget liv og blod. Denne kærlighed, denne mere end barnlige ære for kongen, bringer de nu – efter hans bitre død – frem i dagens lys gennem alles enstemmige sorg, klage og vemodige fagter.

IV. CHRISTIAN DEN FJERDES Davidske alder og alderdom. Den fjerde velsignelse og salighed, som både den Jerusalemitiske konge og vores nordiske konge nød godt af som et fælles gode, var et langvarigt herredømme og en høj alder. Skriften siger om David, at han "*døde i en god alderdom, mæt af dage*" (**2. Sam 5, 4 / 1. Krøn 29, 28**). Han havde regeret i fyrré år og var halvfjerds år gammel, da han vandrede ad alt kødets gang.

Vores Davidske konge, af glørværdig ihukommelse, indåndede livets luft i mere end halvfjerds år og styrede rigets tøjler i mere end halvtreds år. Med usædvanlig gunst forlængede Gud hans

MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV. holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648

herredømme til det tooghalvtredsindstyvende år, og hans liv til ti måneder og seksten dage over det halvfjerdsindstyvende år. Den bedste af konger måtte til gavn og trøst for os alle tilbagelægge denne mangeårige løbebane, for at vi med taknemmelige hjerter kunne erkende et nyt bevis på den guddommelige godhed.

Blandt hele de dødeliges skare er det nemlig kun et lille antal, hvis man tæller efter, der når det halvfjerdsindstyvende leveår, når naturen begynder at svækkes. Ganske vist er ikke så få jævne folk (*plebeji*), der drikker tyndt øl (*flocos*) og spiser klid (*apludam*), yderst livskraftige og når først sent deres skæbnebestemte mål...

Side 80

.. [når deres mål]. Men blandt fyrster og konger er de yderst sjældne, der udånder deres sidste åndedrag som halvfjerdsårige. Og hvad siger jeg, halvfjerdsårige? De fleste af dem bliver – skønt de ifølge naturens livskræfter kunne have levet længere – ved Guds skjulte råd og mod menneskers forventning, knapt før ungdommens blomst er modnet, udslukt af en alt for tidlig skæbne.

Blandt de vestlige kejsere, fra **KARL DEN STORE** til **FERDINAND 3.**, som nu regerer, har kun to fra det østrigske hus [Habsburg] set deres firsindstyvende år, og knapt tre fra de øvrige familier deres halvfjerdsindstyvende. Blandt de øvrige er antallet af dem, der er faldet fra omkring det halvtredsindstyvende år (plus eller minus), større end de, der nåede de tres.

Af den kongelige kapetinger-slægt i Frankrig, fra **Hugo Capet** til **Ludvig 11.** gennem fem hundrede år (ifølge Comines og Æmylius, de mest troværdige historieskrivere), har ikke en eneste ført sit liv frem til det tresindstyvende år. Hvis vi gennemgår navnene på de konger og fyrster i Tyskland, som vi husker, er der næppe én eneste – med undtagelse af hertugen og kurfyrsten af Bayern og Sachsen – der nu sidder inde med magten og har overskredet det tresindstyvende år.

Hvis vi herhjemme mønstrer rækken af alle konger af det **Oldenborgske** hus, finder vi ikke én eneste, der har regeret i halvtreds år, for slet ikke at tale om mere end halvtreds; eller som har levet i halvfjerds år, for slet ikke at tale om mere end halvfjerds. Derfor er det vores pligt at anerkende vores saligste konges så sjældne og usædvanlige høje alder som en stor Guds velgerning, som vi hidtil har nydt godt af, og med ufortrødne bønner anråbe Gud om, at Han vil...

Side 81

... [Gud] vil velsigne hans søn [Frederik 3.], der snart skal ophøjes på den kongelige trone, med en ligeså lang eller endnu længere levealder. Thi Gud har i de hellige skrifter lovet fyrsters gudfrygtighed ikke blot et lykkeligt herredømme, men også et længere liv og mæthed af dage; men det modsatte vil overgå de gudløse, hvis håb bliver hugget over midt i livets løb, hvilket de guddommelige sider beviser med overflod af ord og eksempler.

Den Hellige Skrift stiller for den flittige læsers øjne et enormt antal af dem, hvis liv blev revet bort af gudløshed før tid, og hos hvem livets laster ikke blot klippede livstråden over, men ligefrem sled den over. **Saul**, **Belshazzar** og **Antiochus** – alle konger af fornemt blod, men berygtede for forskellige forbrydelser – nåede aldrig til de grå hår. Ligesom det er mere end sikkert, at livet afkortes for de gudløse, således er det helt vist, at vores Davidske konges usædvanligt høje alder var en løn for den solide gudfrygtighed, der havde styrket disse riger. Han tilhørte nemlig allerede det himmelske fællesskab og borgerskab, før han endegyldigt blev optaget i de himmelske hære.

V. CHRISTIAN DEN FJERDES Davidske bortgang. Den femte lykke og salighed, som den Jerusalemiske konge og den nordiske konge (der er nævnt igen og igen) begge fik del i til fælles glæde, var en fredfyldt, forsonet og rolig død. David sad ofte fast i kløerne på Saul og sine fjender, men Gud ville ikke, at han skulle udslukkes ved en voldelig skæbne; gammel og svag mødte han en rolig og glad død i sin seng.

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

Hans krop var i den høje alder præget af svigtende kræfter, og da varmen var stærkt aftagende, husede den en kulde, så han ikke kunne få varmen, selvom han blev dækket med klæder (**1. Kong. 1, 1**). Endelig blev det fatale dekret sendt fra det himmelske hof til de hellige kongers [bolig]...

Side 82

... [beskrevet] således i de [hellige] kongers annaler: "*Dauids tid nærmede sig, da han skulle dø. Så lagde David sig til hvile hos sine fædre og blev begravet i Davidsbyen*" (**1. Kong. 2, 1 & 10**).

Den samme guddommelige gunst blev forundt danernes Davidske konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**: At han ikke mødte døden i krige blandt vilde bæster, ikke i krigens forvirrede kamp, ikke midt i slagrenes grusomme vrede, ikke blandt flyvende projektiler, ikke midt i trompeters og lurers klang, ikke under kanonernes rædselsvækkende torden og lynild; men at han blev lagt i sin seng og dér i fred, ligesom Simeon, mødte en yderst mild skæbne.

Da han var nået til den menneskelige alders yderste grænse, det halvfjerdsindstyvende år, blev han, medtaget af denne sin alderdom, endelig kastet i sygesengen. Thi alderdommen har sine egne uadskillelige følgesvende af besvær: mathed, sygdomme, lidelser og andre af dødens omstående håndlangere, der varsler det forestående endeligt. For den hastende alderdom plejer døden at stå på selve tærsklen, nærværende og nær.

Vi tøver ganske vist ikke med at prise de helte lykkelige, som – ligesom Epaminondas, Scipio, Marcellus og andre – dør en glørværdig død, mens de kæmper ihærdigt i marken for fædrelandets alter og dyrebare arve; eller dem, der falder for Gud, for Guds ære og kirke, ligesom Josija, Judas Makkabæeren og andre. Vi misbilliger heller ikke det, som Æneas synger med digterisk lyre hos Vergil under stormen: "*O, tre og fire gange lykkelige er de, der fik lov at dø for deres fædres øjne under Trojas høje mure.*" Men vi priser dem for langt lykkeligere, som – efter at de har sat et Achilleisk og diamanthårdt bryst mod fjenderne for deres rige og den sande religion – endelig på deres [leje]...

Side 83

... [lægger sig] på deres leje med fred og bytter livet ud med en rolig og blid død. Thi sandelig: Når sindet er frit for uro og våbengny, ikke indviklet i bitre følelser, men tømt for vredens bevægelser og bekymringer, da tænker det mere hengivent på Gud og overvejer frelsens sag mere intenst.

Vores saligste konge var i døden, ligesom i livet, en efterligner af David; han gik bort på Davids vis, eller rettere: Han drog fra de dødelige til de udødelige. Han, som urokkeligt hang ved Guds mund, og som dagligt arbejdede med det guddommelige ord, stod dér, udrustet med den hellige rustning (*panoplia*), som på en slagmark mod den sidste fjende [døden] – en fjende, der ikke er tung eller stærk for nogen, undtagen for dem, han finder uforberedte, u kampdygtige og værnløse uden troen og Guds ord.

Han frygtede ikke dødens hug som en forbryder frygter bødlens sværd – hvilket ellers plejer at være kendetegnet for et dårligt sind. Døden er frygtelig for de gudløse, men elskelig for de fromme, da den intet vinder for sig selv, men tværtimod tjener de fromme til en "forbedring af forgængeligheden" (*phthoras beltiosin*) og til at aflægge deres vanære (*atimian*). Denne danernes mest fromme David, som engang kastede sig mod fjenden med styrke og mod, gik mod døden med endnu større mod og styrke. Han vandt sejren allerede før selve kampen gennem sejrherren **KRISTUS**, der som selve Livet opslugte døden.

Da det skæbnesvangre øjeblik nu nærmede sig, stod den store kansler og trofaste Achates, Hr. **CHRISTIAN THOMESSEN [Sehested]**, sammen med kongens lysende statholder (*vicario*), Hr. **CORFITZ ULFELDT**, og rigets øvrige stormænd, ved den døende konges side. Kansleren udførte på prisværdig vis rollen som både forkynner og trøster (*paracleti*), idet han styrkede den kongelige

MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV. holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648

sjæl med udvalgte citater fra Skriften. For at kongen kunne tage imod den sidste kamp (*agonem*) endnu mere beredt, [lod han] sjælen **næres**...

Side 84

... [han ønskede at] næres af det brød, som kom ned fra Himlen [alterbrødet]. Efter at han for Guds ansigt og Hans udsending, hofpræsten, havde aflagt et brændende skriftemål, modtog han med stor hengivenhed Kristi helligste legemes og blods frelsende rejsekost (*viaticum*). Da han havde modtaget dette, talte han kun lidt, for at hans sind, der var helt hengivet til Gud, ikke skulle afledes fra de himmelske og evige ting af jordiske bekymringer og tanker.

Dog blev han spurgt, om han ønskede at dø i den erkendte evangeliske sandhed og tro på **Jesus Kristus** og forblive i den til sit allersidste åndedrag; da fremførte han sit svar på det latinske sprog med netop disse ord: **TVIVL IKKE!** (*Noli dubitare*).

Styrket af en urokkelig tillid til Gud og en utrolig hengivenhed udåndede han endelig i København, i have-slottet **Rosenborg**, i februar måned dette år [1648], på den otteogtyvende dag, yderst hengivent og fredfyldt – i en sådan grad, at vi må ønske, at vi kan opnå en lige så salig død, om ikke i ord, så i efterfølgelse. Under hele hans sygeleje viste dette beundringsværdige tegn på kristen standhaftighed sig hos hans Majestæt: at han ikke det mindste klagede over hverken kroppens smerte eller hjertets angst, og selv ikke i det øjeblik, hvor han udåndede, gav han det mindste tegn på utålmodighed. Ja, skønt kroppens kræfter var nedbrudte, sejrede han dog i den sidste kamp mod døden med et usvækket intellekt og en usvækket hukommelse.

Vær hilset, du mest ophøjede af kristne konger, CHRISTIAN DEN FJERDE! Vær hilset, vores engang så højt savnede landsfader! Vær hilset, du mest nøjagtige forbillede på Isaajs konge [David]! Vær hilset, farvel, og forbliv til evig tid i salighedens skød. Men forbarm dig over os, o Gud, og for din søns, JESU, sår...

Side 85

... [O Gud], afværg ved **JESU KRISTI** [sår] disse rædselsfulde ulykker, som den savnede konges ildevarslende bortgang synes at bebude, sammen med dens forløber: den uhørte storm og usædvanlige oversvømmelse, hvorved adskillige tusinder af både mennesker og dyr i år, den 14. februar, overalt gik til grunde.

VI. CHRISTIAN DEN FJERDES Salomoniske efterfølger. Den sjette salighed eller velsignelse – sandelig og rent ud guddommelig – som både hebræernes konge og danernes konge (nævnt som henholdsvis forbillede og aftryk) frydede sig over, var tronfølgen og ophøjelsen på det kongelige sæde; ikke af en fremmed fyrste, men af eget afkom, og vel at mærke en yngre søn. Blandt Davids sønner var det ikke den førstefødte **Absalon** eller derefter **Adonija**, men den yngre, som fik sit navn fra freden, nemlig **SALOMON**, der blev ophøjet på det kongelige sæde. Og det skete ikke blot efter faderen Davids bud, men ved selve himlens beslutning, med Nathan som den guddommelige viljes tolk og vidne. Denne lykke omtaler David selv med denne forkyndelse for Israels fyrster og stammeledere: "*Blandt alle mine sønner har (Jehova) udvalgt min søn Salomon til at sidde på Herrens kongetrone over Israel*" (**1. Krøn. 28, 5**).

Heller ikke det danske scepter ville Guddommen lade den førstefødte **CHRISTIAN** overtage, hvor meget han end var "Den Udvalgte". Men da han var blevet kaldet til de bedre riger i Himlen, har stormændenes og alle stændernes stemmer – støttet af Guds velbehag – bestemt denne nordiske verdens rorgrejer til kongens yngste søn, den eneste overlevende efter dronningen: **FREDERIK**. Dette navn ånder, ligesom det Salomoniske navn, af ren fred og ren kærlighed til freden. David [forberedte] sin søn Salomons valg og kongelige indvielse...

Side 86

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

... [indvielses-]måden havde han selv, mens han endnu var i live, draget omsorg for og overdraget den til profeten **Natan**, præsten **Zadok** og hærføreren **Benaja**; og den blev udført, både første og anden gang, med højtidelig pragt og prægtig højtidelighed (**1. Krøn. 29, 22**).

Som et levende og sandt billede på Isajs konge [David] havde **CHRISTIAN DEN FJERDE** allerede før sin død offentligt kundgjort valget af sin Salomoniske søn, **FREDERIK DEN TREDJE**, ved at sende et diplom til alle rigets stænder og ordener. Dette valg blev efter hans død, den syvende dag i maj måned dette år [1648], gennemført med den pragt, som Danmarks sørgende ansigt på det tidspunkt tillod. Herefter fulgte i den næste juli måned, ligeledes på den syvende dag, den højtidelige hyldest-akt (*Homagij*). Selve festen for påsættelsen af diademmet [kroningen] og salvningen med krisma vil med Guds hjælp snart blive fejret.

Da Davids liv gik mod slutningen, lod han sin søn **Salomon** kalde til sig og tilskyndede ham på det alvorligste til kongelig hellighed. Han anbefalede ham fædrelandets religion, den guddommelige tilbedelse og frygten for Gud med en yderst nøjagtig formaning: "*Giv agt på,*" sagde han, "*at du holder Herren din Guds bud, så du vandrer på hans veje og holder hans love, befalinger, retsregler og vidnesbyrd, således som det står skrevet i Mose lov*" (**1. Kong. 2, 3**). Ligeledes: "*Salomon, min søn, kend din faders Gud og tjen ham med et udelt hjerte og en villig sjæl; thi Herren ransager alle hjerter og forstår enhver tanke og hensigt. Hvis du søger ham, vil han lade sig finde af dig; men hvis du forlader ham, vil han forkaste dig for evigt*" (**1. Krøn. 28, 9**).

Ja, alt dette, som med alvorlig tilskyndelse var indprentet i Salomons sind, bad David indstændigt Gud om for Salomon i en svanesangsbøn før sin død, idet han sagde: "*Jeg ved, min Gud, at du ransager...*"

Side 87

.. "*[Jeg ved, min Gud, at du] ransager hjerter og har behag i oprigtighed; giv min søn Salomon et helt hjerte til at holde dine befalinger, dine vidnesbyrd og dine love*" (**1. Krøn. 29, 17-19**).

Da danernes Davidske konge, **CHRISTIAN DEN FJERDE**, mærkede, at det skæbnebestemte mål ikke var langt borte, ønskede han brændende, at hans **SALOMON** – eller rettere hans **FREDERIK** – der dengang opholdt sig i udlandet [Holsten], hurtigt skulle ankomme. Han længtes angstfuldt efter hans nærvær; denne enorme længsel røbede han med denne gentagne råben: **O, MIN SØN, FREDERIK, FREDERIK!** "*Gid du dog var her hos mig! Hvornår kommer min Frederik? Hvornår, hvornår kommer min Frederik?*"

Hvad mon vores Davidske konge ønskede at få sagt og indprentet hos sin Salomon eller Frederik? Med en svanesang af frelsende formaninger før den forestående død ønskede han at glæde ham og tilskynde ham med en sidste formaning: At han med et oprigtigt hjerte uden forstillelse skulle elske Gud og tjene Gud, altid mindet om, at Guddommens øjne trænger helt ind i marven og de mest skjulte tanker, og at intet er lukket for Gud.

Han ville bønfalde ham om, at han som en **gylden fyrste i et jernhårdt århundrede** skulle stabilisere det vaklende og genrejse det faldne **RIGE**; at han bestandigt skulle omfavne og værne om fædrenes **RELIGION**; at han skulle gavne sine undersåtter lige så meget, som han herskede over dem; og at han aldrig måtte vige fra den kongelige dyds bane, som han nu betræder.

Man kan heller ikke tvivle på, at vores **DAVID** med sin varmeste ånd før sit allersidste åndedrag har nedbedt Guds gunst og alt godt over sin **SALOMON** eller **FREDERIK**. Hvor meget mere bør vi da ikke [vise troskab] mod den Salomoniske konge, **FREDERIK DEN TREDJE**, som vi nu er bundet til med en klients troskab...

Side 88

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

... [da vi nu er] bundet [til ham], er det ret og rimeligt at nedbede alt godt over ham. Efter Davids død råbte hele folket til den salvede konge **SALOMON** under trompeters klang: **LÆNGE LEVE KONG SALOMON, længe leve KONG SALOMON! (1. Kong. 1, 34-35).**

Det er også vores pligt med samme bifald at tilråbe efterfølgeren og den Salomoniske søn af vores Davidske konge: **Længe leve FREDERIK**, hans tidsalders varsel, den nordiske verdens håb og frelse! **Længe leve FREDERIK, længe leve danernes SALOMON**, ligesom danernes David engang levede! **Længe leve, længe leve!**

Det er vores opgave utrætteligt at anråbe Gud med bønner om, at det ønskede varsel må svare til det fredsfyldte navn [Frederik], så vi under den Salomoniske **FREDERIK DEN TREDJES** ledelse kan nyde den ophøjede fred og hver især dyrke vores vintræ og vores figentræ (**1. Kong. 4, 24-25**). **FREDERIK**, kongens søn, **DEN TREDJE** – den tredje af dette navn blandt Danmarks konger af den **Oldenborgske** slægt; ja, den tredje i det andet århundrede af danske konger; **FREDERIK**, siger jeg, der i tredobbelt forstand er **DEN TREDJE**, vil i fremgang ikke stå tilbage for nogen konge, thi i dyd og gudfrygtighed er han uden tvivl den første af alle. Mod fædrelandets tidligere mørke skyer og tidligere solformørkelse (*Eclipsin*) vil han stråle som en frelsende stjerne med nye stråler af fremgang, så eftertiden med forundring vil bevidne, at vi ikke har mistet en ophøjet konge, men byttet ham ud med en anden.

"Hebræernes Salomon sad på Herrens trone og blev salvet til konge i sin fader Davids sted og handlede med fremgang. Hele Israel adlød ham, og alle fyrster og mægtige mænd, ja selv alle kong Davids sønner, gav deres hånd på, at de ville være kong Salomon underdanige. Thi Herren gjorde Salomon større og større for hele Israels øjne og gav ham en kongelig værdighed, som ingen før..." (1. Krøn. 29, 23-25).

Side 89

... [en værdighed, som ingen konge] før ham over Israel havde haft. **Danernes Salomon, FREDERIK DEN TREDJE**, vil stråle på den samme majestætiske tinde og blomstre med den samme lykke i sit herredømme; det er det, vi hver især ønsker, og som vi alle håber på. Mine tilhørere, jeg vil ikke misbruge jeres velvilje yderligere, og jeg vil ikke tillade, at jeres ører trættes længere ved at lytte. Alt det, som I har hørt i dag, vil jeg dog kalde tilbage i jeres erindring i et bunden og metrisk sammendrag [et digt]. Jeres sind, der måske er mættet af den lange prosatale, vil jeg nu glæde med små vers, ligesom med søde sager og bordets lækkerier (*secundis mensis*). **Digtet (Epitafium): Blandt konger, der fik deres navn fra KRISTI navn, gik danernes FJERDE sin skæbne i møde med jubel: Isajs konges [Davids] efterligner og modstykke, danernes David, er draget til de himmelske højder: Kongernes forbillede er faldet, Solen er gået ned for den nordiske verden! Alt lys er slukket for danerne! Ak, vores fædreland er berøvet sin gode Landsfader! Men denne gode fader er ikke berøvet sit fædreland: Thi bragt tilbage til sin fødeby i Himlen, våger han nu over sine forudsendte sønner, de scepterbærende forfædre. Mens riget var uden konge, var kongen ikke uden et rige; aldrig vil en konge være uden sit rige;**

Side 90

Thi **Kongen** besidder nu det æteriske rige og trone, som de nordiske riger må vige for, hvor udstrakte de end er. Selvom han er ophørt med at ånde, er han ikke holdt op [med at være], og han vil sandelig aldrig ophøre med at leve. Han har ikke byttet livet ud med død, men snarere døden med liv, eller rettere: ét liv med et andet liv – og det med en god profit! Han har nemlig byttet det flygtige liv med det evige, og det usle med det salige, ja, han har byttet det dårlige liv ud med et bedre!

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

Kongen er ganske vist ophørt med at trække vejret, men ikke med at regere mægtigt; i himlen bærer han nu det evige scepter. I himlen hersker den **Konge**, som førhen herskede på jorden; han nyder nu en mægtigere trone. Ved døden mistede ikke **KONGEN**, men **RIGET**, sin krone! Det var fra riget, ikke fra **KONGEN**, at kronen blev taget! Thi i himlen har **KONGEN** nu fået den evige krone, hvis sejrspalme den gyldne krone på jorden blot var en forsmag på. Men fra vores hoved faldt den dyrebare krone fuldstændigt, da den gode **Konge** drog bort fra denne onde verden.

Side 91

Thi **han**, der var mere fremragende end alle verdens halvguder, var disse rigers pryd og krone; større end de scepterbærende forfædre i sit sind, var han disse rigers **KRONE** og deres store pryd. Ved denne konges begravelse – han, der ikke stod tilbage for nogen konge – vil det være en forbrydelse at ville ofre [bønner] med tørre kinder. Derfor bør vores hoved blive til en flod af tårer. Hvem formår at græde tilstrækkeligt over en konges skæbne? Det er ikke nok, at vores øjne bliver til floder af gråd; nej, det sømmer sig, at hele hovedet bliver til en flod. Og for os, der glæder os over fornuften, er det ikke nok, at hovedet eller øjnene opløses i salte vande; det er ret og rimeligt, at alt andet, som hele den nordiske jord bærer, samtidigt flyder over i rene tårer. **Thule** er ikke så stivnet i iskold kulde, og de **Hyperboræiske** klipper er ikke så hårde, at de ikke må smelte til rigeligt flydende og varme dråber for at græde over den nordiske konges hellige begravelse. Ligesom han løftede sit hoved over alle stormænd, således er **Kongen** værdig til så store klager og tårer.

Side 92

Den bedste Landsfader, den største Konge, udmærkede sig ved både kroppens og sindets gaver: Guddommen velsignede hans ophøjede og guddommelige sind ved at lade det bo i et ligeså ophøjet legeme: Majestæt strålede ud af hans øjne, så enhver frygtede ham, selv uden sværd og uden livvagter: Alligevel var hans ansigt som Føbus' [solens], klart og blidt, så enhver af hans undersåtter måtte elske ham: Han besad et rummeligt geni og et skarpsindigt sind; han var særdeles kyndig i de sager, han styrede over: Han trængte ind i alle slags emner: Alt, hvad der vedrørte torvet [lov og ret] og koret [kirken], var ham bekendt: Rådet, de fornemme forsamlinger, folket og hoffet måbede over kongens begavelse og skarpe dømmekraft. Han besad en guddommelig og forbløffende hukommelse [Mnemosyne]; den var for ham som et rigt forråds-kammer: Alt, hvad han havde set eller hørt, holdt han fast i sit inderste; intet overlod han til Lethes [glemselens] vande. Han fremførte træffende ord med skarpsindig mening; fra hans mund lød ord af ren vægt og betydning.

Side 93

... [en nidkærhed] for retten mod forbrydelsen og de ugudelige, gjorde, at han fik adgang til Himlen og de himmelske boliger. Han var en anden **Lykurg** ved at fastsætte hellige love; han øgede de danske love med sine forordninger. Ja, både for de højeste og de laveste stænder i hele **riget** gav han frihed og særskilte rettigheder. Hans [valgsprog] **GUD FRYGTI GHED STYRKER** disse nordiske **riger**; han opfyldte sit **symbol** [valgsprog] i praksis. Hans **GUD FRYGTIG HED** var grundvolden for disse riger; men troen selv var som grundvolden for hans gudfrygtighed. Sandelig, al hans dyd var gennemtrængt af tro, uden hvilken intet vil kunne behage **Gud**. Ligesom **Kongen** havde sit navn fra **KRISTI** navn; således havde han grebet **Kristus** med en fast tro. Han skuede **JESUS**, kronet med torne, med både sit sinds og sit legemes øjne på samme tid: **Jesus** blev set med hans ydre øjne *; Hvorfor? Fordi han så ham klart med sindet og troen. Med flittige hænder vendte han [Bibelens blade], og med et flittigt øre drak han de sande læresætninger fra den sande **Gud**.

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

Side 94

Det skammede ikke **Kongen** at bøje sine magtsymboler (*fascēs*) for **Kongernes Konge**, som han overgav sig selv og alt sit til.

Han tilbad **Gud**, for at de **hyperboræiske** [nordiske] folk, som han styrede retfærdigt, skulle tilbede Ham endnu mere helligt.

Som et underdanigt folk bad han bønfulden **Gud** om at yde ham sin mangfoldige hjælp.

En slidt lille pude vidner i overmål om, at han med bøjede knæ har tilbedt **Gud**.

Klienter bøjer ikke i den grad deres nakke for konger, som denne fromme **Konge** underkastede sig **Gud**.

Ingen anden **monark** i verden værdiger, betragter, ærer og elsker kongers udsendinge [ambassadører] højere; men med hvor stor ære har han ikke i levende live mægtiget

Kristi ærværdige udsendinge [præsterne] ved at bekende sine gerninger!

Som ørevidner og $\alpha \cdot \dot{\upsilon} \pi \tau \alpha \acute{o} \pi \tau \alpha \text{varsigma}$ [øjenvidner] påkalder jeg de **kongelige**

præster (*Mystas*), af hvilke **Jeg** selv var en lille del.

O Landsfader, o mest ophøjede KONGE blandt konger,

jeg vil ikke, og jeg kan ikke, glemme dig:

Billedet af dit sørgmodige ansigt kommer altid til mig, hvad enten søvnen forlader mine øjne, eller den tynger dem.

Den **religiøse hengivenhed**, som du brændte med, forbliver altid gemt dybt i mit sind.

Side 95

Jeg fortsætter med at digte sørgelige vers for min **Konge**; jeg fortsætter med at male min **Konges** dyder. Hvem har forsvaret **riget** og **religionen** for os med større Herkulisk ihærdighed? Hvem i verden har bygget flere templer [kirker], hvem har indviet flere af de byggede til **Gud**? Hvem har plejet **Guds** lemmer mere? Hvem har mere [end han] befalet de unge lærlinge (*Tyrōnes*) at lære de lyse ting [videnskab], for at det hellige kunne læres fra de hellige lærestole? Hvilken fyrste, spørger jeg, har rigere end denne **Helt** beriget **Lycæa** [universiteterne]? Hvem har ydet Museerne [kunsten] mere hjælp? Hvem har i den grad øget de **nordiske** byer med mure og bygninger; hvilket menneske har i højere grad udvidet den **nordiske** verden med byer?

For denne **Konge** var **Pallas** [visdommens gudinde] sandelig mere kær end soldaten, togaen [embedsdragten] mere end krigskappen, og den hellige hue [bispehuen] mere end hjelmen: Frem for krige elskede han fredens smukke olivengren; han foretrak en fredfyldt trone og et fredfyldt land. Men når han blev draget ud på **Mars'** mark [i krig], udførte han ivrigt og skarpt **Mars'** grædelige værk:

Side 96

Han påtog sig det [krigen], som danernes tapre **Achilles**, og greb villigt til våben for fædrelandets kære arne: Han foragtede både **Mars** [krigen] og **Døden**, både jorden og havet; han førte sine krige vel med et Achilleisk bryst. Han slap uskadt derfra, fordi **Himlen** ville skåne ham, trods **HAVETS** store farer og **JORDENS** mange farer.

Aldrig rynkede han panden, selv når skæbnen pressede ham; han var hjertensstærk og tapper mod [fjendens] pile. En ugunstig lykke forandrede ham ikke; men han forandrede selv sin dårlige

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

skæbne ved at sørge over sine gerninger: Han erkendte sammen med Isaajs **konge** [David], at det var godt for ham, at **Tordneren** [Gud] havde ydmyget ham med en hård skæbne. Han var den samme i modgang som i medgang; han blev ikke bange i den ene, og ikke hovmodig i den anden. Al troløshed afskyede han altid mere end en hund, idet han med et fast bryst værnede om sine aftaler. I sine regeringsår og i sit livs mange år overgik han selv sine scepterbærende forfædre.

Side 97

Han fik lov at indånde livets luft med et sundt legeme, så længe som Guddommen undte ham tid: Til sidst kaldte Gud ham til himlene ved en mild død. (**I margenen: År 1648, 28. februar**)

En konge, hvis liv var helliget Gud. Fremtidige tidsaldre vil vise, om det danske rige vil få en konge, der er denne indfødte konge lig: Men hvad angår den konge, der trådte tilbage fra sin post, står det klart, at de nordiske riger ikke har haft hans lige.

O, ulykkelige danskere, berøvet jeres blomst og pryd; faderløse efter tabet af en mild konge og en retskaffen fader! O, konge, salig over alle dødelige ting, hvem Himlen nu har givet et mægtigere scepter!

Måske rummer din sørgelige begravelse et varsel om ulykke, O Konge! Thi de har ikke manglet deres forløbere: Skrækindgydende tegn, som gik forud for din død, bebuder måske intet godt for vores jord:

Måtte Gud afvende det, ligesom han havde fået Elben til at løbe over, så Mars' byrde (krigens vægt) ikke på samme måde oversvømmer disse lande; (**I margenen: År 1648, 14. februar**) og så krigens magt ikke vælter rigets tinder, ligesom vinden har berøvet de høje steder deres tårne

Side 98

Måtte Gud afværge krigens lyn fra vore lande, og fordrive krigens tætte skyer: Måtte Han skænke os fredens isfugle-dage (dyb ro); Måtte folkets **splid** forsvinde, og det borgerlige **sammenhold** indfinde sig.

O FREDERIK, din faders eneste overlevende søn; Det nordiske rige og jords håb og yndling; Du er din valgte broders efterfølger, og du skal træde i din kronede faders og bedstefaders sted: For at din berømmelse må lykkes for dig, tilbeder Danmark Guddommen, og ophører ikke med at bede om lykke for dig.

Vær Frederik, det vil sige: vær rig på og elskende af fred; Vær en Salomon i gerning, du som er en Salomon af navn. Gå frem med dine sjældne dyder, navnkundige fyrste; og grib din faders scepter under gode varsler.

Måtte Gud velsigne dig med Simsons styrke, med Salomons visdom, og med Davids fromhed:

Måtte Han velsigne dig med Josvas mod og Josefs rene sind, og med enhver form for fremgang.

Side 99

Måtte Jehova krone dig, du som skal krones, med dyd; og måtte Han længe beskytte dig, når du er blevet kronet. Måtte Gud for Kristi skyld give, at du må være til sand gavn, og at du længe må stå i spidsen for disse dine folk.

Måtte Gud give dig din faders høje alder, og give dig Metusalems tider at leve i: Måtte Gud øge dine år med et år fra vore år, måtte Han lægge måneder fra vore måneder til dine: Måtte Gud øge dine månefaser med månefaser fra vore, måtte Han lægge dage fra vore dage til dine: Måtte Han øge dine kvarter (af timer) med kvarter fra os, måtte Han lægge timer fra vore timer til dine: måtte Han lægge øjeblikke fra vore øjeblikke til dine, og give dig tid fra vore tider.

Måtte Guddommen udstyre dig med alle dine forfædres evner, så du, efter din faders eksempel, bliver vores Krone: Hvorfor skal den gyldne krone sættes på dit hoved? For at du kan blive vores hoveds levende Krone.

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**

JEG HAR TALT.

**MINDETALE Om den højærværdigste, mest oplyste og ophøjede helt, CHRISTIAN IV.
holdt af Biskop Peder Winstrup 19 sept Anno 1648**